

နောက်တွေ့ ပျူယဉ်ကျေးမှု အထောက်အထားများ

ဦးအောင်သော်

မြန်မာနိုင်ငံ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန၊ ရန်ကုန်

[ဦးအောင်သော်။ ။ နောက်တွေ့ ပျူယဉ်ကျေးမှု အထောက်အထားများ။ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ စာပေနှင့် လူမှုရေးသိပ္ပံဂျာနယ် (၁၉၆၈) ၁၊ ၄၉ - ၅၉ မြန်မာနိုင်ငံ အစောပိုင်းသမိုင်းကို ဖော်ထုတ် ရာတွင် ပျူယဉ်ကျေးမှုခေတ်နှင့် သက်ဆိုင်သော အထောက်အထားများကို တိုးတက်ရှာဖွေရန် လိုအပ် သည်။ ဒုတိယစစ်ကြီးမဖြစ်မီက သရေခေတ္တရာမြို့ဟောင်းတွင် တူးဖော်လေ့လာချက်များအရ၊ ပျူယဉ်ကျေး မှု လက္ခဏာများမှာ အရိုးအိုးမြှုပ်နှံခြင်း၊ အမှတ်တံဆိပ်များပါသော ငွေပြားများ အသုံးပြုခြင်း၊ အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်း အက္ခရာအရေးအသားဖြင့် ပျူနှင့် ပါဠိစာရေးထိုးခြင်းတို့ ပါဝင်ကြောင်း သိရသည်။ ယင်း ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများနှင့် သာသနာ့ အဆောက်အအုံများသည် ခရစ်နှစ် ၅ ရာစုခန့်က သရေခေတ္တရာ တွင် စတင်သုံးစွဲတည်ထောင်ခဲ့ကြောင်း သိရ၏။ ထိုထက်စောသောကာလက မည်သည့်ဒေသတွင် ပျူ ယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားခဲ့သေးသည်ကိုသိလိုသဖြင့် ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်းတွင် ၁၉၅၉ ခုမှစ၍ ခြောက်ကြိမ်မျှ စနစ်တကျ တူးဖော် လေ့လာခဲ့သည်။ ယင်းမြို့ဟောင်းတွင် ခရစ်နှစ် ၁ ရာစုမှပင် စတင်၍ ပျူယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားခဲ့ကြောင်း အထောက်အထားများ တွေ့ရသည်။ ထို့ပြင် ပျူတို့၏ မြို့ပြ တံတိုင်း ဆောက်လုပ်ပုံ၊ ဘာသာရေးနှင့် ဓလေ့ ထုံးတမ်းဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများ ဆောက်လုပ်ပုံ၊ လူနေမှုဆိုင်ရာ အသုံး အဆောင်ပစ္စည်းများ ပြုလုပ်ပုံတို့ကို တိုးတက်သိရှိရသည်။ ယင်းအချက်အလက်များကို တစ်ဖန်မူတည်၍ သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတွင် ဆက်လက်တူးဖော်လေ့လာရာ ထိုမြို့ဟောင်းသုံးနေရာလုံး၌ပင် ပျူ ယဉ်ကျေးမှုအင်္ဂါများ တူညီလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့သော် ဗိဿနိုးသည် အစောဆုံးပျူမြို့ဖြစ်၍ ထိုနောက်မှ ဟန်လင်းနှင့် သရေခေတ္တရာမြို့များ ထွန်းကားလာကြောင်း သိရှိရသည်။ စာတမ်းတွင် သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းမှ နောက်တွေ့ကမ္ဘာလုံးကျော်စာများကိုလည်း ဖော်ပြထားပါသည်။]

အစောပိုင်း မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းတွင် ပျူယဉ်ကျေးမှုသည် အရေးပါသော ကဏ္ဍတစ်ရပ်အဖြစ် ပါဝင် ကြောင်းကို အများသိရှိကြပါသည်။ ရှေးဟောင်း သုတေသနနည်းများဖြင့် သမိုင်းအထောက်အထားများ ကို လေ့လာဖော်ထုတ်ရာ၌ ယဉ်ကျေးမှုလက္ခဏာဟုဆိုအပ်သော လူတို့ဖန်တီးပြုလုပ်၍ သုံးစွဲခဲ့ကြသည့် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းအစုစုတို့ကို အခြေခံထား၍ စူးစမ်းသုံးသပ်ရပါသည်။ ပျူယဉ်ကျေးမှုလက္ခဏာများကို ပျူမြို့ဟောင်းများဖြစ်သည့် သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတွင် အများဆုံးတွေ့ခဲ့ရပေသည်။ ယင်းအထောက် အထားများမှာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး မဖြစ်မီကာလက စူးစမ်းရှာဖွေမှုများကြောင့် တွေ့ရှိရခြင်းဖြစ်၏။ ပျူယဉ်ကျေးမှုနှင့် ခေတ်ပြိုင်၊ သို့မဟုတ် ထိုထက်စောသော ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်းကို ဆင့်ကဲလေ့လာရန်

အတွက် ရှေးဦးစွာ ပျူခေတ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အထောက်အထားများ ပိုမိုပြည့်စုံစွာ စုဆောင်းရန်လိုအပ်လေသည်။ ဤရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် သရေခေတ္တရာထက် အနည်းငယ်စောသောကာလက တည်ထောင်၍ သရေခေတ္တရာခေတ်ဦးအထိ ထွန်းကားခဲ့သော ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်းကို ၁၉၅၉-၆၀ ခုနှစ်မှစတင်၍ မြောက်ကြိမ်တိတိ တူးဖော်လေ့လာခဲ့ပါသည်။ ယင်းတူးဖော်မှုသည် ပျူယဉ်ကျေးမှုဖော်ထုတ်ရာ၌ အထောက်အပံ့ဖြစ်စေ၏။ သို့သော် သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းမှ ယဉ်ကျေးမှု လက္ခဏာများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ရန်အတွက် ယင်းမြို့ဟောင်း နှစ်ရပ်မှ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို ဗိဿနိုးမြို့တူးဖော်သည့် စနစ်သစ်အတိုင်း စူးစမ်းရှာဖွေရန် လိုအပ်လျက်ရှိပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဗိဿနိုးတူးဖော်မှုကို ရပ်ဆိုင်းထား၍ သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတွင် တူးဖော်ခဲ့ပြန်ရာ၊ ယခုအခါ သရေခေတ္တရာတွင် တတိယအကြိမ်မြောက်ဖြစ်၍ ဟန်လင်းတွင် စတုတ္ထအကြိမ်မြောက်ဖြစ်ပါသည်။ ဤမြို့ဟောင်း သုံးနေရာတွင် စနစ်သစ်ဖြင့် တူးဖော်လေ့လာချက်များအရ ယနေ့အထိ ရရှိထားသော ပျူယဉ်ကျေးမှုအထောက်အထားတို့ကို သုံးသပ်တင်ပြအပ်ပါသည်။

နောက်တွေ့ ပျူယဉ်ကျေးမှု အထောက်အထားများကို လေ့လာရာ၌ သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းမှ ယခင်က ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိပြီးသော ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို အခြေခံအားဖြင့် ပြန်လည်သုံးသပ်ရန်လိုပေသည်။ သရေခေတ္တရာတွင် ရှေးဟောင်း သုတေသန (ယခင်ကမ္ပည်းကျောက်စာ) ဌာနက အကြိမ်ပေါင်းများစွာ ကွင်းဆင်းလေ့လာ၍ အဆောက်အအုံဟောင်းများ အပါအဝင် မြေပေါ်အထောက်အထားပစ္စည်းများကို မှတ်တမ်းတင်သည့်အပြင် ၁၉၀၇ ခုနှစ်မှ စတင်၍ သရေခေတ္တရာမြို့ အတွင်းအပြင်၌ အုတ်ကုန်းဟောင်းများကို တူးဖော်စူးစမ်းခဲ့လေသည်။ ထိုသို့ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုနှင့် တူးဖော်မှုများ ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် တွေ့ရှိမှတ်သားရသော ယဉ်ကျေးမှု အထောက်အထားများကို အောက်ပါအတိုင်း ခွဲခြားထားနိုင်ပါသည်။

- မြို့အနေအထားနှင့်မြို့အင်္ဂါများ၊
- အဆောက်အအုံများ၊
- အနုပညာလက်ရာများ၊
- ကမ္ပည်းစာအရေးအသားများ
- အသုံးအဆောင် ဝတ္ထုပစ္စည်းများ။

သရေခေတ္တရာမြို့ရှိသည် အကြမ်းအားဖြင့် စက်ဝိုင်းမကျ တကျ သဏ္ဌာန်ရှိ၍ တောင် မြောက် အချင်း နှစ်မိုင်ခွဲခန့်နှင့် အရှေ့အနောက် အချင်း နှစ်မိုင်ခန့် ကျယ်ဝန်းလေသည်။ ကျုံးပတ်ရံထားသည့် အုတ်မြို့ရိုးကို အချို့နေရာတွင် ၂ ထပ်၊ အချို့နေရာတွင် ၃ ထပ်အထိ ဆောက်လုပ်ကာ မြို့ပေါက်များစွာ ဖောက်ထား၏။ မြို့တွင်းအလယ်ဗဟိုလောက်တွင် နန်းတော်ကုန်းဟုခေါ်သော စတုရန်းအုတ်ရိုး ကာရံထားသည့် ကုန်းမြင့်ရှိလေသည်။ ယင်းနန်းတော်ကုန်းသည် အလျားတောင်မြောက် တည်တည်မတ်မတ် မဟုတ်ဘဲ အနောက်မြောက်နှင့် အရှေ့တောင်သို့ တိမ်းစောင်းလျက် ရှိ၏။ အကျယ်အဝန်းမှာ အလျားကိုက် ၅၆၀ ခန့်နှင့် အနံကိုက် ၃၇၀ ခန့်ရှိ၏။ မြို့၏တောင်ဘက်တွင် ဗိဿနိုးမြို့ဟုခေါ်သော စတုရန်းကုန်းမြင့်ငယ်ငယ် တစ်ခုရှိလေသည်။ ထိုရေသေမြို့နှင့် သရေခေတ္တရာမြို့ကြားတွင် ဗိဿနိုး မိဖုရားသင်္ချိုင်း အမည်တွင်သော နေရာတစ်ခုလည်း ရှိ၏။

သရေခေတ္တရာတွင် စေတီပုထိုးဟောင်း အများအပြားတွေ့ရသည်။ နန်းတော်ကုန်းတွင် အုတ်အဆောက်အအုံ အကြွင်းအကျန်များရှိသော်လည်း ပန္နက်ပုံစံကို အတိအကျမသိသာချေ။ အလျား လက်မ ၂၀ ခန့်ရှိသော အုတ်ကြီးများ အသုံးပြုလေ့ရှိသည်။ မြို့ရိုး၏အပြင်ဘက်တွင် ဘောဘောကြီး၊ ဘုရားကြီးနှင့်

ဘုရားမာ အမည်တွင်သော စေတီကြီးသုံးဆူသည် ဖိုခနောက်ဆိုင်တည်နေသည်။ စေတီငုတ်တိုနှင့် ဂူဘုရား ကုန်းဟောင်းများကို မြို့၏ တောင်ဘက်ခြမ်းတွင် ပိုမိုတွေ့ရလေသည်။ လေးမျက်နှာ၊ ဘဲဘဲနှင့် အနောက် ဈေးဂူဘုရားတို့မှာ ပျူခေတ်လက်ရာ ဂူဘုရားပုံစံများ ဖြစ်သည်။

အနုပညာလက်ရာမြောက်ပစ္စည်းများအနက်တွင်လည်း ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ဝတ္ထုပစ္စည်းများနှင့် ဗိသုကာဆိုင်ရာ ဝတ္ထုပစ္စည်းတို့ကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။ ကျောက်ဆစ်လက်ရာများမှာ မှန်ကူကွက်များ ဖော်ထားသော ကျောက်ပလ္လင်ကြီးများ၊ ဗုဒ္ဓဆင်းတုများနှင့် ရုပ်ကြွကျောက်ချပ်များ၊ ဟိန္ဒူနတ်ရုပ်ကြွ ကျောက်ချပ်များ ဖြစ်လေသည်။ ဆင်းတုတော်များကို ရွှေ၊ ငွေနှင့် ကြေးသတ္တုများဖြင့်ပြုလုပ်သည်လည်း ရှိ၏။ ခင်ဘကုန်း ဌာပနာတိုက်မှ ရွှေကြွတ်၊ ငွေကြွတ်၊ ရွှေကြာပန်း၊ ငွေကြာပန်း၊ ရွှေခြူ၊ ငွေခြူတို့အပြင် ရွှေငွေတိုဖြင့်ပြီးသော လိပ်ပြာရုပ်၊ ဟင်္သာရုပ်၊ သမင်ရုပ်နှင့် ငွေလှေပုံစံများကို ဖော်ထုတ်ရရှိ၏။ ထိုနေရာ မှပင် တွေ့ရှိရသည့် လက်ရာမြောက် ပစ္စည်းတစ်ခုမှာ ငွေဖြင့်ပြီးသော ဗောဓိပင်ပုံစံဖြစ်သည်။ ဗောဓိပင်၏ အကိုင်းအခက်နှင့်အရွက်များသည် ကြွေပျက်ကုန်ပြီဖြစ်သော်လည်း ပင်စည်နှင့်တကွအောက်ခံကြွတ်အပိုင်း မှာ အသင့်အတင့်ကောင်းမွန်သေးသည်။ ထိုငွေကြွတ်၏ ပတ်လည်တွင် ဘဒ္ဒကမ္ဘာ၌ ပွင့်တော်မူပြီး ဘုရား လေးဆူနှင့် ရဟန္တာလေးဆူတို့၏ ရုပ်တုတော်များကို ဖောင်းကြွအောင် ထုလုပ်ထားလေသည်။ ကြွတ်၏ အောက်ပိုင်းနှင့်အဖုံးတို့တွင် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းအက္ခရာဖြင့် ပျူစာ၊ ပါဠိစာတို့ကို ရေးထိုးထားလေသည်။

သရေခေတ္တရာမှ ဘာသာရေးဆိုင်ရာဝတ္ထုပစ္စည်းများအနက်တွင်ရုပ်ကြွအုပ်ချပ်နှင့် အုတ်ခွက်ဟုအမည် တွင်နေသောရုပ်ပွားတော်များ၊ ပုံနှိပ်ထားသောအုတ် ချပ်ငယ်များကို အများဆုံးတွေ့ရလေသည်။ အုတ်ခွက် ပုံစံများမှာ အမျိုးပေါင်း ၄၀ ကျော်၍ အချို့ အုတ်ခွက်နောက်ကျောတွင် ပျူစာများရေးထိုးပါရှိလေသည်။

ကမ္ပည်းစာ အရေးအသားသည် ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်၏ ခေတ်အပိုင်းအခြားကို ခန့်မှန်းဆုံးဖြတ်ရာ၌ လွန်စွာအရေးပါသဖြင့် သရေခေတ္တရာမှ ယခင်ကဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့သော ကမ္ပည်းစာများကို ပြည့်စုံစွာ ဖော် ပြအပ်ပါသည်။

ကျောက်စာများ

ဘဲဘဲဘုရားအတွင်း ကျောက်ရုပ်ကြွဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်အောက်၌ ရေးထိုးထားသော အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း အက္ခရာဖြင့် ပျူစာ၊ မှေးမှိန်နေ၍ ဖတ်မရသော်လည်း ဗြာဟ္မီအက္ခရာဖြင့် ကြားညှပ်စာတန်းများ ရေးထိုး ထားသည်ကို မြင်နိုင်သည်။^၁

ကျောက်ကာသိမ်အတွင်းရှိ ကျောက်ရုပ်ကြွဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်အောက်၌ ရေးထိုးထားသော အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်း အက္ခရာဖြင့် ပျူစာ ၁၂-ကြောင်း မှေးမှိန်နေ၍ မဖတ်နိုင်။ သို့သော် ဗြာဟ္မီအက္ခရာဖြင့် ကြားညှပ်စာတန်းများ ရေးထိုးထားသည်။^၂

မှော်ဇာခင်ဘကုန်း (ယိုးခင်းကြီးကုန်း) မှ ရှ၍ ကျောက်ကာသိမ်၌ထားသော ပျူစာတစ်ကြောင်းနှင့် ဗြာဟ္မီစာတစ်ကြောင်းပါသည့် ကျောက်စာ။ လက်ဝဲဘက်တစ်ခြမ်း မှေးမှိန်နေသည်။^၃

- ဘုရားကြီးအနီးမှတွေ့သော အရိုးအိုးစာများ၊ ယခု သရေခေတ္တရာပြတိုက်တွင် ထားသည်။
- သူရိယဝိကြမ ဆွေမျိုးအရိုးအိုးပတ်လည် ပျူစာတစ်ကြောင်း။^၄
- ၎င်းအရိုးအိုးအောက်မျက်နှာ (ဖင်ပိုင်း)။ ပျူစာ ၇ ကြောင်း၊ ဗြာဟ္မီစာ ၈ ကြောင်း။^၅
- သူရိယဝိကြမ အရိုးအိုးပတ်လည် ပျူစာတစ်ကြောင်း။^၆
- ဟရိဝိကြမ အရိုးအိုးပတ်လည် ပျူစာတစ်ကြောင်း။^၇
- သိဟဝိကြမ အရိုးအိုးပတ်လည် ပျူစာတစ်ကြောင်း။

၎င်းနှင့်တစ်ဆက်တည်း နောက်ပိုင်းစာတန်း ဖတ်မရ။^၉

မြေအရိုးအိုးပတ်လည် ပျူစာတစ်ကြောင်း။^{၁၀}

ဘောဘောကြီးဘုရားအနီးမှ ရရှိသော သုံးပိုင်းကျိုး ကျောက်တုံးငယ်ပေါ်၌ ရေးထိုးထားသည့် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းအက္ခရာဖြင့် ပါဠိစာ ၃ ကြောင်း။^{၁၁}

ကန်ဝက်ခေါင်းကုန်းမှတွေ့သော ကျောက်ရုပ်ပွားတော်၏ စမ္မခံပတ်လည်၌ ရေးထိုးထားသည့် ပျူနှင့် သက္ကတဘာသာ ကျောက်စာ။^{၁၂}

ကြာနီကန်ကုန်းမှရရှိသော ကျောက်ရုပ်ပွားတော်၏ ကျောက်ချပ်အောက်ပိုင်း ပျူစာ ၈ ကြောင်းနှင့် ကြားညှပ် ဗြာဟ္မီစာတန်းများ။

ရွှေပေ၊ ငွေပေနှင့် ငွေကြက်စာများ

ခင်ဘကုန်းမှ ပိဋကတ်တော် ကောက်နုတ်ချက်များ ရေးထိုးထားသည့် ရွှေပေချပ် ၂၀။^{၁၃}

ခင်ဘကုန်းမှ တွေ့သောဗောဓိပင် ငွေကြက်ပတ်လည် ပျူနှင့် ပါဠိစာတန်းများ။^{၁၄}

ခင်ဘကုန်းမှ တွေ့သောစာတန်းပါ ရွှေပြားနှင့် ငွေပြားအပိုင်းအစ ၁၆ ခု။^{၁၅}

ပျူစာတစ်ကြောင်း အစအဆုံးနှင့် ဗြာဟ္မီအက္ခရာများပါသော ရွှေပြားတစ်ချပ်။^{၁၆}

ပျူစာတစ်ကြောင်း အစအဆုံးနှင့် ဗြာဟ္မီအက္ခရာများပါသော ရွှေပြား ၂ ပိုင်းကျိုး၊ အလျား ၉ လက်မခန့်၊ အနံ ၇ လက်မ။

ပျူစာတို့တိုတစ်ကြောင်း အစအဆုံးပါသော တံခွန်ကုက္ကားပုံရွှေပြား (လက်ကိုင်ရိုးနှင့်)၊^{၁၇} ဗြာဟ္မီအက္ခရာတစ်လုံးပါသည်။ အလျား ၃ လက်မခွဲခန့်။

ပျူစာတစ်ကြောင်းပါသော ငွေပြားတစ်ပိုင်းတစ်စ။ ဗြာဟ္မီအက္ခရာ ၃ လုံးပါ။ အလျား ၅ လက်မ၊ အနံ ၈ လက်မ။

ပျူစာတစ်ကြောင်းနှင့် ဗြာဟ္မီအက္ခရာတစ်ကြောင်းပါသောငွေပြား။ အလျား ၃.၅ လက်မ။ အနံ .၆ လက်မ။

ပျူစာတစ်ကြောင်းနှင့် ဗြာဟ္မီအက္ခရာ တစ်ကြောင်းပါသော ငွေပြား။ အလျား ၆.၄ လက်မ၊ အနံ .၇ လက်မ။

ပျူစာတစ်ကြောင်းနှင့် ဗြာဟ္မီအက္ခရာတစ်ကြောင်းပါသော ငွေပြား ၃ ပိုင်းကျိုး။ အလျား ၆ လက်မ၊ အနံ ၇ လက်မ။

ပျူစာတစ်ကြောင်းနှင့် ဗြာဟ္မီအက္ခရာ တစ်ကြောင်းပါသော ငွေပြား။ အလျား ၆.၃လက်မ၊ အနံ .၆ လက်မ။

ပျူစာတစ်ကြောင်းနှင့်ဗြာဟ္မီအက္ခရာ တစ်ကြောင်းပါသော ငွေပြား။ အလျား ၂.၅လက်မ၊ အနံ .၅ လက်မ။

ပျူစာတစ်ကြောင်းပါသော ငွေပြား။ ဗြာဟ္မီအက္ခရာတစ်လုံးပါသော ငွေပြား ၂ ပိုင်းကျိုး။ အလျား ၃.၃ လက်မ၊ အနံ . ၅ လက်မ။

ပျူစာတစ်ကြောင်းပါသော ငွေပြား။ ဗြာဟ္မီအက္ခရာ ၈ပါ။ အလျား ၂.၄ လက်မ၊ အနံ ၅ လက်မ။

ဗိန္နုပြောက်ဖြင့် ပျူစာ ၄ လုံးရေးထိုးထားသော တမာရွက်ပုံ ငွေပြားတစ်ချပ်။ အလျား ၃.၅ လက်မ။

ကျွန်းတောစုရွာမှ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းအကွာရာဖြင့် ဣတိပိသော အစချီ ပါဠိစာကြောင်း ၂ ကြောင်း ပါရှိသော ငွေပြား ၇ ပိုင်းကျိုး။^{၁၇}

ဘောဘောကြီး ဘုရားမှ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း အကွာရာပါ ရွှေပြားနှင့် ငွေပြားအပိုင်းအစငယ် ၅ ခု။^{၁၈}

အုတ်ခွက်နှင့် အုတ်ချပ်စာများ

သရေခေတ္တရာတစ်ဝိုက်မှ ပေါ်ပေါက်တွေ့ရှိသည့် အုတ်ခွက်များအနက်တွင် အချို့မှာ နောက်ကျော၌ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း အကွာရာဖြင့် ပျူစာနှင့်ပါဠိစာအသီးသီး ရေးထိုးပါရှိလေသည်။^{၁၉}

တံဆိပ်အက္ခရာ

ပျိုးခင်းကြီးကုန်းမှ ပယင်းအပိုင်းပြားငယ်တစ်ခုပေါ်တွင် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းအကွာရာဖြင့် နာမည်စာတန်းတစ်ခု ရေးထိုးထားသော တံဆိပ်တစ်ခု။

အသုံးအဆောင် ဝတ္ထုပစ္စည်းများ

သရေခေတ္တရာတွင် အသုံးအဆောင် ဝတ္ထုပစ္စည်းများကို ဘာသာရေးဆိုင်ရာပစ္စည်းများလောက် အမျိုးအစားများပြားစွာ မတွေ့ရချေ။ ခင်ဘကုန်း ဌာပနာတိုက်မှ ရုပ်တု၊ ဆင်းတုများနှင့်အတူ ဌာပနာထားသော ပုတီးအမျိုးမျိုးကို ဖော်ထုတ်ရရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ စေတီကျောက် agate၊ စလင်းခွဲ amethyst၊ စလင်းကျောက် crystal၊ မဟူရာကျောက်အမျိုးမျိုး carnelian၊ chalcedony၊ ကျောက်စိမ်း Jade စသည်တို့ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသည်။ ပုတီးများနှင့်တကွ ဆင်ရုပ်၊ မကရီးရုပ်နှင့် လိပ်ရုပ်များကိုပါ လည်ဆွဲတန်ဆာအဖြစ် အသုံးပြုသည်ဟု ယူဆရ၏။ ရွှေ၊ ငွေတို့ဖြင့် ပြုလုပ်သော စတိလက်စွပ်နှင့် ကျောက်စိလက်စွပ်များကိုလည်း တွေ့ရှိရသည်။

အိမ်သုံး မြေအိုးမြေခွက်များကိုမူ အပိုင်းအစအနအနေဖြင့်သာ ဖော်ထုတ်ရရှိသဖြင့် ပုံပန်းသဏ္ဌာန်အတိအကျမှတ်တမ်းမတင်ခဲ့ချေ။ ခင်ဘကုန်းမှ နုတ်သီးပါသောမြေအိုးတစ်လုံးကိုသာ အကောင်းတွေ့ရ၏။ မြေအရိုးအိုးတို့ကိုကား နေရာအနှံ့အပြားတွင် ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိရသော်လည်း ကြေးမွပျက်စီးသွားလေ့ရှိသဖြင့် ပန်းအိုးပုံ၊ သပိတ်ပုံနှင့် လက်ကိုင်ဖုတ်သော စလောင်းဖုံးပါသည့်ပုံတို့ကိုသာ မှတ်တမ်းတင်ထားရ၏။ ဘုရားကြီးအနီးမှ ကျောက်အရိုးအိုးကြီးများနှင့်အတူ လက်ရာကောင်း၍ ခိုင်ခန့်သော ကမ္မည်းစာတန်းပါသည့် မြေအရိုးအိုးတစ်လုံးကို ရရှိခဲ့သည်။ အဖုံးပါသော ကြေးအရိုးအိုးတစ်လုံးကို မထောရွာတောင်ဘက်မှ ရရှိ၏။ သံထည်ဝတ္ထုပစ္စည်းများကို မတွေ့ရသော်လည်း အများအားဖြင့် သင်္ချိုင်းကုန်းများမှ သံချောင်းနှင့် သံမိုများ ရရှိလေသည်။ သံပြားကြီးတစ်ချပ်တွင် သံချောင်းများကို မျက်နှာပြင်အပြည့်ရိုက်သွင်းထားသည်ကိုလည်း ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့၏။

ပျူဒင်္ဂါးဟု အမည်တွင်နေသော အမှတ်လက္ခဏာများ ဖောင်းကြွအောင်ခတ်နှိပ်ထားသည့် ငွေပြားများကိုလည်း သရေခေတ္တရာ၌ အနှံ့အပြားတွေ့ရသည်။ ယင်းငွေပြားများကို ရောင်းဝယ်မှု၌ ငွေကြေးအဖြစ် သုံးစွဲခြင်း ပြုမပြုကို အတိအကျ မသိနိုင်သော်လည်း လည်ဆွဲတန်ဆာဖြင့် သုံးလေ့ရှိကြောင်းကိုမူ

အချို့သော ငွေပြားများကို သီကုံးရန် အပေါက်ငယ်များ ဖောက်ထားသည်ကိုထောက်ရှု၍ သိသာလေသည်။ ငွေပြားဝိုင်းတို့၏ အရွယ်အစားမှာ မတ်စေ့အရွယ်မှ ကျပ်ပြားအရွယ်အထိရှိပြီး ယေဘုယျအားဖြင့် မျက်နှာဖက်တွင် ဗိန္နုပြောက်အနားအတွင်းတွင် သီရိဝိဇ္ဇာလက္ခဏာပါရှိ၍၊ ကျောဖက်တွင်ဘဒ္ဒဝိဇ္ဇာ ပလ္လင်ပုံပါရှိလေသည်။ အခြားအမှတ်လက္ခဏာများမှာ သီရိဝိဇ္ဇာ၏ ဥကင် ဝဲယာတွင် နေနှင့်လ ပုံစံ၊ ဘေး ဝဲယာတွင် ခရုသင်းနှင့် ဝရဇိန်လက်နက်ပုံ၊ အောက်ခြေတွင် ရေလှိုင်းများပုံတို့ ဖြစ်ကြသည်။ သီရိဝိဇ္ဇာ၏အတွင်းတွင် ဗိန္နုပြောက် ၄ ခုစီ ဝဲယာရံနေသော စေတီလုံးသဏ္ဌာန် အမှတ်လက္ခဏာပုံစံတစ်မျိုးကို တွေ့ရသည်။ ဒင်္ဂါးပုံစံတစ်ခုမှာ မျက်နှာဖက်တွင် သီရိဝိဇ္ဇာ ပုံနှင့် အတွင်း၌ ခရုသင်းတစ်ခုတည်းသာ အမှတ်တံဆိပ်ပါရှိလေသည်။

ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းတွင်မူကား ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်ကြီးမတိုင်မီက သရေခေတ္တရာမှာကဲ့သို့ နံ့နံ့စပ်စပ်တူးဖော်လေ့လာခြင်း မပြုခဲ့ရချေ။ ကွင်းဆင်းလေ့လာ၍ စမ်းသပ်တူးဖော်ချက်များအရ တွေ့ရှိရသည့် အထောက်အထားတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်လေသည်။

ဟန်လင်း၏မြို့ရိုးသည် စတုရံပုံစံဖြစ်၍ တောင်မြောက်အလျား ပေ ၉၆၀၀ နှင့် အရှေ့အနောက် အနံပေ ၅၈၀၀ ရှိ၍ အလျားမှာ အရှေ့တောင်မှ အနောက်မြောက်သို့ အနည်းငယ်တိမ်းစောင်းနေသည်။ မြို့ရိုးမှာ မြေပြင်ထက် ၁ ပေမှ ၂ ပေခန့် မြို့မောက်နေသော အုတ်ကျိုးအုတ်ပုံများသာ ကျန်တော့၍ ထင်ထင်ရှားရှား မရှိတော့ချေ။ မြို့၏ အလယ်ပိုင်းတွင် နန်းတော်ရာဟုခေါ်သော စတုရံအတွင်းအုတ်မြို့ရိုးတစ်ခုရှိနေ၏။ ၎င်းအတွင်း မြို့ရိုးမှာလည်း မထင်ရှားလှတော့ချေ။ မြို့တွင်း၌ ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦအပျက်အစီး တည်ရှိနေသည်ကို မတွေ့ရချေ။ အုတ်ကုန်းကြီးကြီးမားမားလည်း မရှိပဲ ခပ်ပြန့်ပြန့်ဖြစ်နေသော ကုန်းမြင့်အနည်းငယ်သာရှိလေသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး မတိုင်မီက တူးဖော်မှုကြောင့် အဆောက်အအုံမည်မည်ရရ မပေါ်ပေါက်ခဲ့သော်လည်း အရိုးအိုးများနှင့် ဒင်္ဂါးများကို စုဆောင်းရရှိခဲ့သည်။ အရိုးအိုးများမှာ ကြေမွကွဲအက်သွားသဖြင့် မည်သည့်ပုံစံဖြစ်သည်ကို မှတ်တမ်းမတွေ့ရတော့ချေ။ ဟန်လင်း၌တွေ့သော အမှတ်လက္ခဏာပါသည့် ငွေပြားဝိုင်းတို့မှာ မတ်စေ့အရွယ်မှ ကျပ်ပြားအရွယ်ဖြစ်၍ မျက်နှာဖက်တွင် သီရိဝိဇ္ဇာ လက္ခဏာပါရှိလေသည်။ သို့သော် ယင်းလက္ခဏာမှာ သရေခေတ္တရာမှ သီရိဝိဇ္ဇာ ပုံစံကဲ့သို့ ကောက်ကြောင်းကူထူ မဟုတ်ပဲ ပေါ်လွင်ရုံမျှသာထူလုပ်ပါရှိ၏။ သီရိဝိဇ္ဇာ၏ ဥကင် ဝဲယာတွင် နေလပုံများ ပါရှိ၏။ သို့သော် အလယ်ပိုင်း ဝဲယာတွင် စကြာပုံနှင့် ဘဒ္ဒဝိဇ္ဇာပလ္လင်ပုံ ပါရှိလေသည်။ အတွင်း၌လည်း သရေခေတ္တရာဒင်္ဂါးမှာကဲ့သို့ ဗိန္နုပြောက်၊ သို့မဟုတ် စေတီပုံမပါဘဲ ကြိတ်ဖော်ထားသော မျဉ်းကွေး ၃ ခုအတွင်း၌ ဗိန္နုပြောက် တစ်ခုသာ ပါရှိလေသည်။

ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းမှ ယခင်ကတွေ့ရှိထားသော ရှေးဟောင်းကျောက်စာများမှာ အောက်ပါတို့ဖြစ်လေသည်။

မြို့တွင်းမှတွေ့သည့်ပျူစာ ၂ ကြောင်းနှင့် ဗြာဟ္မီအက္ခရာ ၂ ကြောင်းကို တစ်ကြောင်းကျော်စီ ရေးထိုးပါရှိသည့် ကျောက်စာ။ ထိုကျောက်ချပ်ကို ၁၉၀၅ ခုက တွေ့ရှိသဖြင့် ပုဂံပြတိုက်သို့ ပြောင်းရွှေ့ထားရှိ၏။^{၂၀}

မြို့ရိုး၏ အရှေ့တောင်ဘက် နဂါးရုံကန်အနီးမှ ပျူစာ ၈ ကြောင်းနှင့် ကြားညှပ်ဗြာဟ္မီအက္ခရာစာကြောင်းများပါရှိသော ကျောက်စာ၊ ကျောက်စာ၏ထိပ်ပိုင်းတွင် နေနှင့်လ ပုံသဏ္ဌာန် ရေးထွင်းပါရှိ၏။^{၂၁}

ဟန်လင်းမြို့မြောက်ဘက် တကန်သာရွာ၌တွေ့၍ မြသိန်းတန်ဘုရားမှတစ်ဆင့် မြို့တွင်း ကျောက်စာရုံသို့ ရွှေ့ပြောင်းထားပြီးသော ရုပ်ကြွကျောက်ချပ်ကြီး။ ထိုကျောက်ချပ်ကြီးမှာ အထက်ပိုင်းပုံနေ၍ ကျန်ရှိသည့်အစိတ်အပိုင်းတွင် မင်းထိုင်နေဟန်ရှိသော ဗောဓိသတ်၊ သို့မဟုတ် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်၏ အောက်ခြေပိုင်းနှင့် လက်အုပ်ချီနေသော ယောက်ျားများ ၃ တန်းမျှစီတန်းနေပုံတို့ ပါရှိလေသည်။ ရုပ်တုများ၏အောက်ပိုင်းတွင် ပျူစာ ၂ ကြောင်းမှ ၃ ကြောင်းခန့်အထိ မူလက ရေးထိုးပါရှိဟန်တူလေသည်။ ယခုမှာမူထိုအစိတ်အပိုင်းမှာ လွန်စွာပြုန်းတီးနေသဖြင့် အစပိုင်း၌ ပျူအက္ခရာအနည်းငယ်ကိုသာ ရေးရေးမျှတွေ့မြင်ရတော့ သည်။ ဤကား သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတွင် ယခင်က စုဆောင်းရရှိထားသော သမိုင်း အထောက်အထားများ ဖြစ်၏။

စနစ်သစ်ဖြင့် တူးဖော်စူးစမ်းချက်အရ ပေါ်ပေါက်တွေ့ရှိရသော အထောက်အထားပစ္စည်းများအနက် ရှေးဦးစွာ ဗိဿနိုး၊ သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းမြို့တို့၏ အနေအထားနှင့် အဆောက်အအုံများကို တင် ပြရန် ဖြစ်ပါသည်။

ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်း၏ မြို့ရိုးမှာ စတုရံပုံဖြစ်၍ တစ်ဖက်လျှင် ၂ မိုင်ခန့်ရှည်လျား၏။ သို့သော် အနောက် ဘက်မြို့ရိုးမှာ ရေတိုက်စားမှုကြောင့်လည်းကောင်း၊ အင်းအိုင်များနှင့် ကပ်လျက်ရှိပြီး လယ်ကွက်များ ထွန် ယက်နေမှုကြောင့်လည်းကောင်း၊ ယခုအခါ လုံးဝပျောက်ကွယ်လျက်ရှိချေပြီ။ မြို့ရိုးထောင့်များသည် ကျင် တွယ်ကိုက် ချိုးကွေ့မထားပဲ ခပ်ပြေပြေကွေ့ဝိုက်ထားလေသည်။ အရှေ့ဘက်မြို့ရိုးသည် တောင်မြောက် တည်တည်မဟုတ်ပဲ အရှေ့တောင်မှ အနောက်မြောက်သို့ ၁၃ ဒီဂရီခန့် တိမ်းနေသည်။ မြို့၏အလယ်ပိုင်း မကျတကျတွင် နန်းတော်ရာဟုခေါ်သော စတုရံ အုတ်မြို့ရိုးတစ်ထပ်ရှိလေသည်။ ယင်းအတွင်းမြို့မှာအရှေ့ ဘက်နှင့် အနောက်ဘက် နှစ်ပိုင်းကန့်ထား၍ အနောက်ဘက်ပိုင်းကို တစ်ဖန်နှစ်ခြမ်းကန့်ထားပြန်သေးသည်။

ဗိဿနိုး၏ အပြင်မြို့ရိုးသည် တောင်ဘက်နှင့် မြောက်ဘက်၌ မြေပြင်မှ ၅ ပေခန့်အထိ ကုန်းရိုးတန်း အဖြစ် ကျန်ရှိသေးသော်လည်း အရှေ့ဘက်တွင် မြေပြင်နှင့်တညီတည်းနီးပါးမျှသာ ကျန်တော့၏။ မြို့ရိုး တစ်ဖက်စီတွင် မူလက တံခါးပေါက် ၃ ပေါက်စီရှိသည်ဟု အဆိုရှိသော်လည်း ယခုအခါ လှည်းလမ်း ပေါက်များ ပြည့်နှက်နေ၍ မည်သည့်နေရာသည် မူလမြို့ပေါက်ဖြစ်သည်ဟူ၍ မခန့်မှန်းနိုင်ချေ။ ထို့ကြောင့် မြောက်ဘက်မြို့ရိုးတွင် မြို့ရိုး၏ထုကို လေ့လာရန်အတွက်လည်းကောင်း၊ မြို့ပေါက်အနေအထားကို စူးစမ်း ရန်အတွက်လည်းကောင်း သုံးနေရာမျှ တူးဖော်ကြည့်ပါသည်။ မြို့ရိုးကို ပိုင်းဖြတ်ကြည့်သောနေရာတွင် အုတ်ရိုးမှာ အကျယ် ၇ ပေရှိ၍ မြေဝင်အုတ်မြစ်ချခြင်းမပြုပဲ အုတ်ရိုးအောက်၌ ဖိုမြေဖြင့် အခြေခံကုန်းရိုး ပြုလုပ်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ မြောက်ဘက်မြို့ရိုးတွင် တူးဖော်၍ တွေ့ရှိရသော မြို့ပေါက်နှစ်ပေါက် တွင် မြို့ရိုးအုတ်တံတိုင်းများသည် အတွင်းဖက်သို့ကွေ့ဝိုက်ချိုးဝင်သွား၍ ပေ ၁၀၀ ခန့် ကတုတ်များအဖြစ် တည်ရှိလေသည်။ ယင်းကတုတ်များအကြားရှိ မြို့ဝင်ပေါက်လမ်းမှာ ၁၅ ပေမှ ပေ ၂၀ အထိကျယ်၍၊ မူလက သစ်သားတံခါးကြီး တစ်ခုစီ တပ်ဆင်ထားကြောင်း အထောက်အထားဖြစ်သည့် မီးသွေးနှင့် သံဆုံ များကို ဖော်ထုတ်ရရှိသည်။

ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်း၏ အတွင်းမြို့ရိုး၌ အရှေ့ဘက် အဝင်ပေါက်တစ်ပေါက်ကို ဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့၏။ ထိုအတွင်း မြို့ပေါက်မှာမူ အပြင်မြို့ပေါက်များကဲ့သို့ ကွေ့ဝိုက်မနေပဲ ကျင်တွယ်ကိုက် ထောင့်မှန်ချိုး၍ အတွင်းသို့ အလျား ၃၅ ပေမျှ ကတုတ် ၂ ခု ပြုလုပ်ထားပါသည်။ ထိုကတုတ် ၂ ခုကြားရှိ ဝင်လမ်းမှာ ၁၅ ပေခန့်ကျယ်ပါသည်။

လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် တူးဖော်စူးစမ်း သုတေသနပြုလုပ်ခြင်းကို စံနစ်သစ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ရာ၌ ဗိဿနိုးတွင် ဦးစွာစတင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သဖြင့် ဗိဿနိုးမှ ပေါ်ပေါက်တွေ့ရှိသည့် အထောက်အထားများကို မူတည်၍ သရေခေတ္တရာန ဟန်လင်းတွင် အထက်၌ဖော်ပြခဲ့သည့် စုဆောင်းပြီး အချက်အလက်များအပြင် ယခုဆောင်ရွက်ဆဲ တူးဖော်မှုများကြောင့် တွေ့ရှိရသော အထောက်အထားတို့ကိုပါ နှိုင်းယှဉ်တင်ပြလိုပါသည်။

၁၉၆၃ - ၆၄ ခုနှစ်မှစ၍ စံနစ်သစ်ဖြင့် တူးဖော်လျက်ရှိသော သရေခေတ္တရာတွင် မြို့ရိုး၏ အနောက် မြောက်ဘက်ပိုင်းတွင် ရွှေတံခါးအမည်ရှိသော မြို့ပေါက်ကို ဖော်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။ ယခင်က မြို့ပေါက်များ တည်နေရာကို သာမန်လေ့လာမှုသာ ပြုလုပ်ခဲ့၏။ ယခု တူးဖော်ကြည့်သည့်အခါတွင် မြို့ပေါက်စီစုံပုံမှာ ဗိဿနိုးမြို့ပေါက်နှင့် ဆင်တူသည်ကို တွေ့ရှိရလေသည်။ သို့သော် မြို့တွင်းသို့ကွေ့ဝိုက်၍ ချိုးဝင်သွားသော အုတ်ရိုးကတုတ်သည် သရေခေတ္တရာ ရွှေတံခါးပေါက်၌ ပေ ၃၀၀ ခန့်မျှ ရှည်လျား၍ ဗိဿနိုးထက်ကြီးမားလေသည်။

၁၉၆၂ - ၆၃ မှ စတင်တူးဖော်လျက်ရှိသော ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းတွင်လည်း တောင်ဘက်မြို့ရိုးတွင် အဝင်ပေါက်တစ်ခုနှင့် အရှေ့ဘက်မြို့ရိုးတွင် အဝင်ပေါက်တစ်ခုကို ဖော်ထုတ်ပြီးဖြစ်၏။ ယင်းမြို့တံခါးပေါက်များသည်လည်း ဗိဿနိုးနှင့် သရေခေတ္တရာမြို့ပေါက်များကဲ့သို့ ပန္နက်ပုံစံတူညီကြောင်း တွေ့ရလေသည်။ ဟန်လင်းမှ အရှေ့ဘက်မြို့ငင်ပေါက် ကတုတ်သည် သရေခေတ္တရာ ရွှေတံခါးမှ ကတုတ်လောက် မရှည်လျားသော်လည်း ပေ ၁၉၀ မျှရှိသဖြင့် ဗိဿနိုးကတုတ်များထက် ရှည်လေသည်။

သရေခေတ္တရာမြို့ပေါက်၏ ထူးခြားချက်မှာ အတွင်းသို့ကွေ့ဝိုက်ချိုးဝင်သော အုတ်ကတုတ် ၂ ခုကို ကပ်လျက် ၃ ပေ ၉ လက်မမျှအထိ ရှည်လျားသော သံမှိုချောင်း (သံမယ်န) ကြီးများကို အုတ်ရိုးနှင့် ကပ်လျက် မြေတွင်းသို့ စီတန်းရိုက်သွင်းထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ၎င်းအပြင် မြို့ပေါက်အဝင်၌ မြောက်ဘက် ကတုတ်နှင့်ကပ်လျက် ကျောက်စာချပ်တစ်ခုကို စိုက်ထူထားလေသည်။ ယင်းကျောက်ချပ်မှာ အောက်ခြေတွင် ရွှေပြားအစများ အောက်ခံပြု၍ မြှုပ်နှံထားသည်ကို ထောက်ရှု၍လည်းကောင်း၊ မူလတည်နေရာ အစစ်အမှန်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသိသာပေသည်။ ကျောက်စာမှာ အတော်ပြုန်းတီးနေပြီဖြစ်သော်လည်း ကျန်ရှိသေးသည့်အပိုင်းတွင် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းအက္ခရာဖြင့်တွင်းထားသော ပါဠိစာကြောင်းများကို ဖတ်ရှုနိုင်သေးသည်။ အကြောင်းအရာမှာ မောရသုတ်နှင့် မင်္ဂလသုတ်မှ ဂါထာများဖြစ်ပေသည်။ (လေ့လာချက်ကို ကမ္ဘည်းစာအရေးအသားကဏ္ဍတွင် ဆက်လက်ဖော်ပြပါမည်။) အလားတူ ကျောက်ချပ်တစ်ချပ်ကို ကုန်းရိုးရွာအနီးရှိ သရေခေတ္တရာမြို့ရိုး၏ အရှေ့မြောက်တံခါးပေါက်မှ ရှာဖွေတွေ့ရှိရပါသည်။ ယင်းကျောက်စာ၌မူ ရတနသုတ်မှ ကောက်နုတ်ချက်များ ပါရှိလေသည်။ ဗိဿနိုးတွင် ကျုံးရှိတန်သောနေရာ၌ တူးဖော်ကြည့်သော်လည်း ကျုံး၏အကျယ်နှင့် အနက်ကို တိတိကျကျပိုင်းခြားနိုင်လောက်အောင် အထောက်အထားမတွေ့ရချေ။ ဟန်လင်း၌ကား ကျုံးသာလျှင်မက မြို့ရိုးပါ တိမ်ကောပျက်စီးလျက်ရှိချေပြီ။ သရေခေတ္တရာ၌မူ တူးဖော်ရန်ပင် မလိုပဲ ကျုံးအနေအထားနှင့် မြို့ရိုးကို ထင်ထင်ရှားရှား တွေ့မြင်နိုင်သေး၏။

အဆောက်အအုံများကို ဖော်ထုတ်လေ့လာရာတွင် ဗိဿနိုး၌ အုတ်အဆောက်အအုံမျိုးကို တွေ့ရလေသည်။ ပျူမြို့ဟောင်း သုံးမြို့လုံးတွင် သာမန်လူနေအိမ်ခြေများကို သစ်ဝါးများဖြင့် ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြသည်ကို ယုံမှားဖွယ်ရာ မရှိပါ။ ယင်းနေအိမ်များ ကာလကြာမြင့်၍ အစအနမျှ မကျန်အောင် ပျက်စီးပျောက်ကွယ်သွားပြီဖြစ်၏။ သို့သော် အုတ်ဖြင့်ပြီးသော အဆောက်အအုံများကား ပြို့ပျက်သွားခဲ့သော်လည်း အစိတ်အပိုင်းအချို့မှာ ကြွင်းကျန်တိမ်မြုပ်လျက် ရှိနေပေသေးသည်။

ဗိဿနိုးအမှတ် ၂ ကုန်းမှ ပေါ်ပေါက်လာသော အုတ်တိုက်ကြီးမှာ အလျားပေ ၁၀၀ ရှည်လျား၏။ သုံးပေခန့် အုတ်ခုံပေါ်တွင် အရှေ့မျက်နှာပြု ဆင်ဝင်ခန်းတစ်ခု၊ အလယ်အခန်းရှည်ကြီးတစ်ခုနှင့် အနောက်ဘက် တစ်ခြမ်းတွင် တောင်မြောက်စီတန်း၍ ဖွဲ့ထားသော အခန်းငယ် ၈ ခန်းတို့ ပါဝင်လေသည်။ ယင်းအုတ်တိုက်တွင် အောက်ခြေမြေဝင်အုတ်မြစ်ချထားခြင်း မရှိချေ။ သို့သော် အလျား ၁၈ လက်မမှ လက်မ ၂၀ အထိရှိသော အုတ်ပြားကြီးများဖြင့် အပြင်နံရံ၏ ၄ ပေ အကျယ်မျှဖြင့် ခိုင်ခန့်အောင် ဆောက်လုပ်ထားသည်။ ဆင်ဝင်နှင့် အခန်းတိုင်းမှာပင် ပြတင်းပေါက်များ ဖောက်ထားသည်။ အဝင်ပေါက်ကြီးများတွင် တစ်ဖက်ပိတ် သစ်သားတံခါးကြီးများ တပ်ဆင်ခဲ့သည်။ ယင်းတံခါးရွက်များကို သံပြားရှည်တို့ဖြင့် မှန်ကူကွက်ဖော်ကာ၊ အကွက်တစ်ကွက်အတွင်း၌ သံဗိုလွှဲတစ်ခုစီဖြင့် ခြယ်လှယ်ထားသေး၏။ တံခါးများကို သံဆုံများဖြင့် နေရာတကျ တပ်ဆင်ကာ ဖွင့်ပိတ်အသုံးပြုခဲ့၏။ ဤကား ပထမအမျိုးအစား အုတ်တိုက်ပုံစံဖြစ်လေသည်။ ယင်းအဆောက်အအုံကို တူးဖော်ပြီးစကာ လူနေတိုက်တာဖြစ်သည်ဟု ယူဆသော်လည်း ဘာသာရေးအဆောက်အအုံထက် အရပ်သုံးအဆောက်အအုံဖြစ်မည်ဟု ခန့်မှန်းခဲ့၏။ အကြောင်းမှာ အုတ်တိုက်အတွင်းမှ အိုးကွဲပုံစံအမျိုးစုံအပြင် အရိုးမြောက်မြားစွာ တွေ့ရှိရခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ပတ်ဝန်းကျင်မှ အဆောက်အအုံများကို ထောက်ထား၍ ဘာသာရေးအဆောက်အအုံတစ်ခု ဖြစ်မည်ဟု ပြင်ဆင်ကောက်ချက်ချရန် ရှိလေသည်။

ဗိဿနိုးမှ ဒုတိယအုတ်အဆောက်အအုံ အမျိုးအစားမှာ အမှတ် ၃ ကုန်းမှ တွေ့ရသည့် စက်ဝိုင်းပန္နက်ရှိသည့် အဆောက်အအုံဖြစ်သည်။ ယင်းအဆောက်အအုံမှာ ယခုကျန်ရှိသမျှပကတိမြေပြင်မှ ၁၁ ပေအထိ တစ်ဖြိုးတည်း တက်သွားသော ရေတွင်းကဲ့သို့ သုံးပေထု အုတ်ရိုးပိုင်းဖြစ်လေသည်။ ထိုအတွင်း၌ အုတ်ကျိုးအုတ်ပဲများ ပြည့်နှက်အောင်ဖို့ထား၏။ အချင်း ၃၄ ပေမျှရှိသော အုတ်ရိုးပိုင်းတွင် လေးမျက်နှာ၌ လေးထောင့်အုတ်ခုံများ စွန်းထွက်လျက်ရှိ၏။ ထိုအုတ်ခုံများသည် တစ်ဖြိုးတည်းရှိသော အလယ်ပင်မအုတ်ရိုးထက် အနည်းငယ်သာ နိမ့်လေသည်။ ဤအဆောက်အအုံတစ်ခုလုံးကို ဝိုင်းစက်သော အုတ်တံတိုင်း နှစ်ထပ်ကာရံထားသည်။ အဆောက်အအုံအတွင်း၌ ဌာပနာပစ္စည်း တစ်စုံတစ်ခုမျှမတွေ့ခြင်းနှင့် တံတိုင်းမှ အုတ်ခုံစွန်းအမြင့်ထိအောင် မူလကပင် မြေအပြည့်ဖို့ထားခြင်းတို့ကြောင့် ယင်းအဆောက်အအုံကို မြေစိုက်စေတီဟု ယူဆရန် မလွယ်ကူချေ။ သို့သော် နောက်ထပ်တွေ့ရှိရသည့် အဆောက်အအုံများကို အကြောင်းပြု၍ မူလထင်မြင်ချက်ကို ပြင်ဆင်ရန်ရှိ၏။

ဤနေရာတွင် တတိယ အမျိုးအစားဖြစ်သော အဆောက်အအုံပုံစံကို သုံးသပ်ရပေမည်။ ကုန်းအမှတ် ၆၊ ၁၄ နှင့် ၁၈တို့တွင် စတုရန်းအုတ်ရိုးအတွင်း၌ စက်ဝိုင်းပန္နက်ရှိသော အုတ်ခုံအဆောက်အအုံများ ဖော်ထုတ်ရရှိလေသည်။ အမှတ် ၆ မှ အဆောက်အအုံသည် အနောက်ဘက်တစ်ဝိုင်း ပျက်စီးနေချေပြီ။ အမှတ် ၁၄ နှင့် ၁၈ တို့တွင် မျက်နှာတစ်ဖက်၌ လေးထောင့်အုတ်ခုံအစွန်းတစ်ခုစီ ပါရှိသေး၏။ အဆောက်အအုံအတွင်း၌ ဌာပနာပစ္စည်းတစ်စုံတစ်ရာ မတွေ့ရသော်လည်း ပန္နက်ပုံစံအားဖြင့် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း နာဂဇနကုဏ္ဍမှ စေတီပန္နက်များနှင့် တူညီလေသည်။ ယခုအဆောက်အအုံများမှာ ပြိုပျက်၍ အထက်ပိုင်းမရှိတော့စေကာမူ လေးထောင့်ပစ္စယာအထက်၌ စေတီလုံးတည်ထားသော ဥဒ္ဒိဿစေတီများဖြစ်သည်ဟု ယူဆရ၏။ ထို့ကြောင့် အမှတ် ၃ မှ အဆောက်အအုံကြီးသည်လည်း ဥဒ္ဒိဿစေတီတစ်ဆူ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ထိုစေတီ၌ လေးဘက်အုတ်ခုံအစွန်းတို့သည် နာဂဇနကုဏ္ဍ စေတီများမှ ကျောက်စာစိုက်ထူသော အုတ်ခုံများနည်းတူ ဆောက်လုပ်ထားဟန်ရှိပေသည်။

စတုတ္ထအဆောက်အအုံ အမျိုးအစားမှာ အုတ်အတိပြည့်သော စတုရန်းအဆောက်အအုံဖြစ်၍၊ အရှေ့ဘက်တွင် လှေခါးသဖွယ် အစွန်းထွက်လျက်ရှိ၏။ အမှတ် ၁၂ ကုန်းတွင် ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိသော ဤအဆောက်အအုံမှာ အုတ်ခုံပတ်လည်၌ ဖောင်းရစ်များဖြင့် ချယ်လှယ်ထားလေသည်။

ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်းရှိ ပဉ္စမအဆောက်အအုံ အမျိုးအစားမှာ ကုန်းအမှတ် ၉ နှင့် ၁၁ တို့တွင် ဖော်ထုတ်ထားသော အုတ်နံရံကာရံထားသည့် ခန်းမဆောင်သဖွယ် အဆောက်အအုံများဖြစ်လေသည်။ အမှတ် ၉ တွင် အဝင်ပေါက်တံခါး တပ်ဆင်ခြင်း၊ အထက်ပိုင်းနှင့် အမိုးကိုထောက်ကူရန်အတွက် သစ်သားတိုင်ကြီးများ စိုက်ထူခဲ့ခြင်းတို့ကို မီးလောင်ကျွမ်းသော အစအနများမှ ထောက်ရှု၍ သိသာလေသည်။

ဆဌမ အမျိုးအစားကို ကုန်းအမှတ် ၄ တွင် တွေ့ရသည်။ ဤအဆောက်အအုံ၏ ပန္နက်မှာ စတုရန်းအုတ်နံရံ နှစ်ထပ်အတွင်း၌ လေးထောင့် အခန်း ၁ ခန်းနှင့် ပတ်လည်စင်္ကြံတစ်ခု ဖြစ်လေသည်။

ဟန်လင်းမြို့ဟောင်း၌မူ မြို့တွင်းမြို့ပြင်၌ အဆောက်အအုံအကြွင်းအကျန်ဖြစ်သည့် အုတ်ကုန်းများ ထင်ထင်ရှားရှား မကျန်ရစ်တော့ချေ။ မြို့ပေါက်များမှလွဲ၍ အခြားတူးကွက်တို့တွင် ပန္နက်ပေါ်လွင်သော အဆောက်အအုံနှစ်ခုကိုသာ တွေ့ရသေးသည်။ အမှတ် ၅ ကုန်းတွင် ၂၅ ပေ အလျားရှိသော စတုရန်းအုတ်ရိုးကာရံထားသည့် အခန်းတစ်ခန်းပါဝင်၍၊ အရှေ့ဘက်နံရံမှ ၁၅ ပေ အလျားရှိသော အုတ်ရိုးနှစ်ခုမှာ ၁၀ ပေခန့်ခြား၍ စွန်းထွက်နေသည်။ အမှတ် ၉ ကုန်းတွင်ကား အလျားပေ ၁၅၀၊ အနံ ၁၀၅ ပေရှိသော စတုရန်း အုတ်နံရံကာထားသည့် ခန်းမဆောင်ကြီးတစ်ခု တွေ့ရသည်။ ၎င်းအတွင်း၌ သစ်သားတိုင်လုံးကြီးပေါင်း ၈၁ တိတိ စိုက်ထူအသုံးပြုခဲ့ကြောင်းကို မီးကျွမ်းထားသောတိုင်ခြေများကို ထောက်၍ သိသာလေသည်။

ယူမြို့သုံးမြို့ ဖြစ်သည့် ဗိဿနိုး၊ ဟန်လင်းနှင့် သရေခေတ္တရာမှ အဆောက်အအုံများကို နှိုင်းယှဉ်ကြည့်သည့်တွင် ဗိဿနိုးအမှတ် ၂ ကဲ့သို့ အခန်းများ ကန့်ထားသည့် ကျောင်းတိုက်လို အဆောက်အအုံကို သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတွင် မတွေ့ရသေးချေ။ သရေခေတ္တရာ၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ စေတီပုထိုးနှင့် ဂူဘုရားများ ထင်ထင်ရှားရှား တည်ရှိလေသည်။ ဗိဿနိုး၌ ဥဒိဿစေတီဟု ယူဆနိုင်သည့်အဆောက်အအုံများ တည်ရှိသော်လည်း၊ ပန္နက်ပုံစံအားဖြင့် သရေခေတ္တရာ စေတီများနှင့် ကွာခြားလေသည်။ နီးနီးစပ်တူသည့် ပုံမှာ သရေခေတ္တရာတွင် အနည်းငယ်သာရှိလေသည်။ ၎င်းတို့မှာ ရွှေကြိုးပင်ရိုးကုန်းနှင့် ကုလားကန်ကုန်းရွာ၏ အရှေ့ဘက်ရှိ မသီးကျကုန်းတို့မှစေတီများ ဖြစ်ကြသည်။ ဟန်လင်းတွင် အဆောက်အအုံ အနည်းငယ်သာတွေ့ရသော်လည်း အမှတ် ၉ အဆောက်အအုံသည် ဗိဿနိုးမှ အမှတ် ၉ အဆောက်အအုံနှင့် တစ်ပုံစံတည်း ဖြစ်လေသည်။ ထိုအဆောက်အအုံ တစ်ခုလုံးကို ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများ ဖြစ်ကြသည်ဟု တတ်အပ်သေချာစွာ မှတ်ယူရန် မလွယ်ချေ။ အဆောက်အအုံများ၌ အသုံးပြုသည့် အုတ်ချပ်ကြီးများ၏ အရွယ်အစားနှင့် ၎င်းတို့အပေါ်၌ လက်ရာအရေးအကြောင်းများကား မြို့ဟောင်းသုံးနေရာလုံးတွင် တစ်ပုံစံတည်းလို ဖြစ်ကြသည်။

ယူယဉ်ကျေးမှု၏ အင်္ဂါတစ်ရပ်ဖြစ်သော အရိုးအိုးမြှုပ်နှံသည့် ဓလေ့ကို မြို့ဟောင်းသုံးမြို့လုံးတွင် ခိုင်ခိုင်လုံလုံ တွေ့ရ၏။ သို့သော် သရေခေတ္တရာတွင် စံနစ်ဟောင်းဖြင့် တူးဖော်စဉ်က အိုးကွဲများကို စုဆောင်းထားခြင်း မပြုခဲ့သဖြင့် တွေ့သမျှပုံစံတို့ကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ လေ့လာရန် မဖြစ်နိုင်တော့ချေ။ ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်းများကိုထောက်၍ သရေခေတ္တရာမှ အရိုးအိုးများအနက် ပန်းအိုး၊ သဏ္ဌာန်အရိုးအိုးနှင့် အနားကုတ်အိုးလုံးများ ပါဝင်သည်ကို သိရှိရ၏။ ဗိဿနိုးမှမူ အရိုးအိုးမြောက်မြားစွာ ဖော်ထုတ်ရရှိသည့်အနက် အမျိုးကွဲပုံစံပေါင်း ၁၀၀ ကျော်မျှ ခွဲခြားပါဝင်လေသည်။ အရိုးအိုးပုံစံများ အဆန်းတကြယ်ပြုလုပ်ခြင်းမှာ ဗိဿနိုး

မြို့ဟောင်း၏ ထူးခြားချက်တစ်ရပ် ဖြစ်ပေသည်။ ဟန်လင်းမှ အရိုးအိုး အမြောက်အမြား မတွေ့ရသော်လည်း ယခုနောက်ဆုံး ဖော်ထုတ်ရရှိသည့် လက်ကိုင်ဖုတ်ထားသော ဇောက်နက်သော အဖုံးပါရှိသည့် အိုးမြင့်မြင့်ပုံစံမှာ ဗိဿနိုးမှ အိုးပုံစံနှင့် တူညီလေသည်။ ပျူအရိုးအိုးတိုင်းမှာ အောက်ပိုင်း(ဖင်ပိုင်း)မှာ ပါးလှပ်လှပ်ဖြစ်ချေသည်။

မြို့ဟောင်းသုံးမြို့လုံးမှာပင် အရိုးအိုးများကို မြို့တွင်းရောမြို့ပြင်ပါ နေရာအနှံ့အပြား မြှုပ်နှံခဲ့ကြသည်။ ဗိဿနိုးတွင် အဆောက်အအုံများ အတွင်း၌လည်းကောင်း၊ အပြင်နံရံနှင့် ကပ်လျက်လည်းကောင်း များစွာ တွေ့ရ၏။ အရိုးအိုးမြှုပ် နှံသည့် ဓလေ့အပြင် ရုပ်ကလာပ်ကို မီးသင်္ဂြိုဟ်ခြင်း မပြုပဲ သာမန်အတိုင်း မြေ၌ မြှုပ်နှံခြင်းကိုလည်း ဗိဿနိုးနှင့် ဟန်လင်းတွင် တွေ့ရသေးသည်။ ခန္ဓာဗေဒပညာရှင်များ လေ့လာချက် အရ ဗိဿနိုးမှလူရိုးစုတစ်ခုမှာ အသက် ၂၅ အရွယ်ခန့် ယောက်ျားတစ်ဦး၏အရိုးဖြစ်၍ ထိုလူငယ်မှာ မွန်ဂိုအနွယ် တစ်ဦးဖြစ်၍ အသက်ရှင်စဉ်က အာဟာရကောင်းမွန်ပြည့်ဝစွာ စားသောက်ခဲ့ရခြင်းတို့ကို သိရှိရပါသည်။

ဗိဿနိုးမှ အရိုးအိုးများအပြင် အိမ်သုံးမြေအိုးမြေခွက်များကိုလည်း ပုံစံ ၁၀၀ ခန့်ဖော်ထုတ် ရရှိခဲ့၏။ မြေအိုးမြေခွက်နှင့် အိုးခြမ်းကွဲများသည် သမိုင်းကွင်းဆက်များ ဖော်ထုတ်ရာ၌ များစွာအသုံးဝင်သော သဲလွန်စ အထောက်အထားများဖြစ်၏။ လူအများ နေထိုင်စားသောက်မှုတွင် အိုးခွက်တို့သည် မရှိမဖြစ် သော ဝတ္ထုပစ္စည်းများ ဖြစ်သည်။ မြေအိုးများသည် ကွဲလွယ်ပျက်လွယ်သော်လည်း၊ အိုးကွဲအပိုင်းအစ များသည် တာရှည်ခံ၏။ ရွှေငွေပစ္စည်းကဲ့သို့ အမြတ်တနိုး သိမ်းဆည်းခြင်း၊ ပြောင်းရွှေ့ရာသို့ ယူဆောင် သွားခြင်း မလိုအပ်သဖြင့် မူလသုံးစွဲသည့်နေရာတွင် တွေ့ရတတ်သည်။ ထို့ကြောင့် အိုးကွဲများကို တွေ့ရ သည့်အခါ သုံးစွဲသူတို့၏ဓလေ့ကို ဖော်ထုတ်ရန် အထောက်အကူ ရနိုင်လေသည်။ မြို့ဟောင်းများတွင် တွေ့ရသော သာမန်အိမ်သုံးအိုးပုံစံတို့ တူညီခြင်းမှာ ရိုးရိုးတိုက်ဆိုင်မှုဟု ယူဆနိုင်သော်လည်း၊ ထူးခြား သော ခြယ်လှယ်မွမ်းမံမှုများ ပါရှိသည့်ပုံစံတို့မှာ ယဉ်ကျေးမှုဆက်စပ်ခြင်းကို ညွှန်းရာရောက်ပေသည်။ ဗိဿနိုးမှ အိုးခြမ်းကွဲများတွင် ခြယ်လှယ်ထားသော ပုံစံများသည် ဟန်လင်းမှ ပုံစံများနှင့်ဆင်တူလေသည်။ အထူးသဖြင့် သီရိဝိဇ္ဇာပုံ၊ ငါးကြင်းနှစ်ကောင်ပုံ၊ ကလသာအိုးပုံ၊ ကနေသောလူရုပ်ပုံတို့မှာ ထိုမြို့ဟောင်း နှစ်နေရာမှ အိုးကွဲများတွင် တံဆိပ်ခပ်နှိပ်ခြယ်လှယ်ထားသည်ကို တွေ့ရ၏။

ယင်းအမှတ်လက္ခဏာများအနက် သီရိဝိဇ္ဇာပုံမှာ အထူးစိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာ ဖြစ်ပါသည်။ ပျူဒင်္ဂါး ခေါ်သည့် ငွေပြားတံဆိပ်များပေါ်တွင် သီရိဝိဇ္ဇာလက္ခဏာ ပါရှိ၏။ ဒင်္ဂါးများမှာ မြတ်နိုးဖွယ်သော ပစ္စည်း များအဖြစ် တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ သယ်ဆောင်သွား၍ ပြန့်နှံ့ခြင်းဖြစ်နိုင်ရာ၊ တွေ့ရာဒေသတွင် တီထွင် ထားခြင်း ယုတ်ကောင်းမှယုတ်ပေမည်။ အိုးကွဲများပေါ်၌ သီရိဝိဇ္ဇာလက္ခဏာ ပါရှိခြင်းကြောင့် တွေ့ရာ ဒေသ၌ မှီတင်းနေထိုင်သူများသည် ယင်းအမှတ်အသားကို စွဲစွဲမြဲမြဲအသုံးပြုကြောင်း ထင်ရှား၏။ ထို့ ကြောင့် ဒင်္ဂါးပေါ်မှ အမှတ်တံဆိပ်များကိုလည်း ၎င်းတို့ပင်ပြုလုပ် သုံးစွဲခဲ့ကြသည်ဟု ယူဆရ၏။ ယခင် ကတွေ့ရှိခဲ့သော အထောက်အထားများအရ ပျူဒင်္ဂါးများအနက်တွင် တက်နေဝန်းပါသော ငွေပြားကို ဟန်လင်းဒင်္ဂါးဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဘဒ္ဒဝိဋ္ဌပါသော ငွေပြားကို သရေခေတ္တရာဒင်္ဂါးဟူ၍လည်းကောင်း၊ ခွဲ ခြားမှတ်သားခဲ့ပါသည်။ မျက်နှာဖက်တွင် သီရိဝိဇ္ဇာ အလယ်၌ ခရုသင်းပါရှိသည့် ပုံစံမှာလည်း သရေ ခေတ္တရာ၌သာလျှင် တွေ့ခဲ့ဖူး၏။ ယခုတူးဖော်မှု လုပ်ငန်းသစ်များဆောင်ရွက်ရာမှ ဟန်လင်းမြို့ဟောင်း ကုန်း အမှတ် ၈ တွင် ဘဒ္ဒဝိဋ္ဌပါသော ငွေပြားကိုလည်းကောင်း၊ အမှတ် ၁၀ မှ သီရိဝိဇ္ဇာအတွင်း ခရုသင်း ပါသော ငွေပြားကိုလည်းကောင်း ဖော်ထုတ်ရရှိလေသည်။ တက်နေဝန်းပါသော ဒင်္ဂါးကိုလည်း ဗိဿနိုး တွင် တူးဖော်ရရှိ၏။ သရေခေတ္တရာ၌ တက်နေဝန်း ဒင်္ဂါးတစ်ပြားကို ခင်ဘကုန်းမှ ပစ္စည်းများအနက်တွင်

တွေ့ဘူးလေပြီ။ ထို့ကြောင့် သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတို့တွင် အမြောက်အများသုံးစွဲသော သီးခြား ဒင်္ဂါးပုံစံ များ ရှိသည်သာမက၊ ဟန်လင်းတွင် သရေခေတ္တရာဒင်္ဂါး အနည်းငယ် အသုံးပြုခဲ့သည်နည်းတူ သရေခေတ္တရာ ၌လည်း ဟန်လင်းဒင်္ဂါးအနည်းငယ် အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရလေသည်။ ဗိဿနိုး၌ကား ပုံစံနှစ်မျိုးစလုံး အညီအမျှခန့် ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့၏။

ပုတီးလည်ဆွဲများသည်လည်း ယဉ်ကျေးမှု အထောက်အထားများ ဖြစ်ပေသည်။ မြို့ဟောင်း သုံး နေရာလုံး၌ မြေပုတီးများတွေ့ရှိသည်မှာ ထူးခြားသည်ဟုမဆိုနိုင်သော်လည်း၊ စလင်းကျောက်နှင့် ရောင်စုံ မဟူရာကျောက်များနှင့်ပြီးသော ပုတီးပုံစံများ တူညီကြသည်မှာ မြို့ဟောင်းသုံးမြို့၏ ယဉ်ကျေးမှု ဆက် စပ်ပုံကို ထင်ရှားစေပါသည်။ အထူးသဖြင့် သရေခေတ္တရာ ခင်ဘကုန်း၌ တွေ့ရသည့် ကျောက်စိမ်း ဆင်ရုပ် လည်ဆွဲမျိုးကို ဟန်လင်းတွင်လည်း ဖော်ထုတ်ရရှိပါသည်။

သံထည်ပစ္စည်းများ ပြုလုပ်သုံးစွဲရာ၌ မြို့ဟောင်း တစ်နေရာစီတွင် ထူးခြားချက်တစ်မျိုးစီ တွေ့ရလေ သည်။ သရေခေတ္တရာတွင် သုံးပေကျော်သော သံမယ်နကြီးများကို အဆောက်အအုံ အုတ်ရိုးများ၌ ကပ်၍ မြေတွင်းသို့စိုက်ထား၏။ ဗိဿနိုးတွင် သစ်သားတံခါးများကို သံမှိုပွင့်များဖြင့် ခြယ်လှယ်ကာ မြို့တံခါး နှင့် အဆောက်အအုံ တံခါးများကို သံဆုံများတပ်ဆင်ကာ ဖွင့်ပိတ်မှုကိုပြုလုပ်၏။ ဟန်လင်း၌မူ တံခါး၌ တပ်ဆင်သော သံဆုံများတွင် အထက်အောက် နှစ်ဖက်ချွန် သံချောင်းများဖြင့် စွဲမြဲခိုင်ခံ့အောင် ပြုလုပ်ပါ ရှိလေသည်။ ထို့ပြင် ဟန်လင်း၌ သံမြားသွားများနှင့် လှံသွားများကိုလည်း တွေ့ရလေသည်။

ယဉ်ကျေးမှု အထောက်အထားအဖြစ် လွန်စွာအရေးပါသော ကမ္မည်းစာအရေးအသားများကို သုံးသပ် ရာ၌ ရှေးဦးစွာ နာမည်တံဆိပ်များကို လေ့လာရန်ရှိပါသည်။ ဗိဿနိုး အမှတ် ၂ အဆောက်အအုံမှ တံဆိပ်ခတ်နှိပ်ထားသော ရွှံ့တုံးကလေးတစ်ခုတွေ့ရပါသည်။ ထိုရွှံ့တုံးကလေးပေါ်တွင် မူလက လေးဘက် လေးတန်း၌ တံဆိပ်နှိပ်ထားဟန်ရှိသော်လည်း ရွှံ့တုံး၏တစ်ခြမ်းကိုသာ ရရှိပါသဖြင့် တံဆိပ်ပိုင်းကို နှစ်နေရာ ၌ ဖတ်ရှုနိုင်ပါသည်။ တံဆိပ်၏ အလယ်ဗဟိုတွင် ဗိန္နုပြောက် ငာဏ်ဗုပါရှိ၍ စာတန်းမှာ ပတ်လည်ပိုင်း၍ ရေးထိုးထား၏။ ဗိဿနိုးတူးဖော်မှု ပဏာမအစီရင်ခံစာတွင် ယင်းစာတန်းကို သိရှိပပတရယ၊ သို့မဟုတ် သိရှိမိတရယဟူ၍ဖတ်ရကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ရွှံ့တုံးကလေးမှာ မီးလောင်ထားသည့်အပြင် တံဆိပ် အနားပိုင်းများ ပွန်းပဲ့နေသဖြင့် ကျန်အပိုင်းနှစ်ခုကို ဆက်စပ်လေ့လာမှ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဖတ်နိုင်ပါသည်။ ယခုတစ်ဖန် တံဆိပ်ပါစာတန်းကို သေချာစွာလေ့လာသည်အခါတွင် စာတန်း၏ အစနှင့်အဆုံးကြားတွင် အက္ခရာမဟုတ်ပဲ စကြာပုံအမှတ်လက္ခဏာ ရေးထိုးထားသည်ကို တွေ့ရ၏။ သီရိဟူသော စာလုံးများ သည် စကြာအမှတ်၏ရှေ့၌ ကျရောက်နေပါသည်။ ထို့ကြောင့် စာတန်းကို ပြန်လည်ဖတ်ရှုရာ၌ [●] သံဃသီရိဟူ၍ ဖတ်နိုင်ပါသည်။ စကြာတံဆိပ်တွင် လက်တံများသည် ထောင့်မှန် ချိုးမထားပဲ ကောက် ကွေ့နေသဖြင့်လည်းကောင်း၊ အထက်ပိုင်းတွင် တံဆိပ်အနားနှင့် ဆက်နေ၍လည်းကောင်း၊ ယင်းအမှတ် လက္ခဏာကို မ ပ အက္ခရာများ ထင်မှတ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် တ နှင့် ရ ဟူ၍ယူဆသော အရေးအသားမှာ အက္ခရာ ၂ လုံး မဟုတ်ပဲ သ အက္ခရာ တစ်ခုတည်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၊ အမရပတီ မြို့ဟောင်းတွင် စေတီပုထိုးများ၌ ကျောက်ဗုဒ္ဓဝင် ရုပ်ကြွများ ထုလုပ်ပူဇော်ရာ၌ ကောင်းမှုရှင် နာမည် ကို ကမ္မည်းရေးထိုးထားလေရာ၊ ဓမ္မသီရိ၊ ဒီဃသီရိ၊ အဂ္ဂသီရိ၊ နာဂသီရိ စသောဘွဲ့မည်များပါရှိလေ သည်။ ထို့ကြောင့် သံဃသီရိဟူသော အမည်မှာလည်း ကျောင်းတိုက်ပုံစံ ရှိသော အမှတ် ၂ အဆောက် အအုံ ကြီးကို ဆောက်လုပ်လျှာခြန်းသောကုသိုလ်ရှင်တစ်ဦး၊ သို့မဟုတ် ကျောင်းတိုက်တွင် သီတင်းသုံးသွား သော သံဃာတစ်ပါး၏ ဘွဲ့အမည်ဖြစ်နိုင်ပေသည်။ ယင်းဘွဲ့တံဆိပ်တွင် အက္ခရာသုံးလုံးသာ ပါရှိသဖြင့် ကမ္မည်းစာ အရေးအသားကိုထောက်၍ ရေးထိုးသော ခေတ်ကာလကို တိတိကျကျမဆုံးဖြတ်နိုင်သော်လည်း

အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၌ ၂ ရာစုခန့်က အသုံးပြုသော ဗြာဟ္မိပွားအက္ခရာများနှင့် နီးစပ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ကောက်ကွေးသော လက်တန်းများဖြင့် စကြာပုံ ရေးဆွဲခြင်းကို လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း နှစ်ထောင်ကျော်က အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း ၇၊ ပုထိုး၊ နံရံများ၌သာ တွေ့ရသည်။

သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတွင် အထက်ဖော်ပြပါ ဗိဿနိုးမှ ရွံ့တံဆိပ်မျိုး မတွေ့ရသော်လည်း ပယင်းရောင် မဟူရာကျောက်တစ်မျိုးပေါ်တွင် ရေးထိုးထားသည့် တံဆိပ်တစ်ခုစီ ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့၏။ သရေခေတ္တရာမှ တံဆိပ်မှာ ခင်ဘကုန်းဌာပနာများနှင့် အတူတွေ့ရခြင်း ဖြစ်သည်။ မှတ်တမ်းများတွင် ယင်းတံဆိပ်ကို ဒီဝရဌဟု ဖတ်ရှုထားကြောင်း တွေ့ရ၏။ စင်စစ်မှာ ယင်းတံဆိပ်သည် ရွံ့ပေါ်၌ခတ်နှိပ်ထားသည့် တံဆိပ်နှင့် ရေးသားမှုမှာ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်၏။ လက်စွပ်ကွင်းသော ကျောက်အရွယ်အစား ကျောက်ပြားကလေးပေါ်၌ ထွင်းထားသော ကမ္ပည်းစာတန်းသည် ပြောင်းပြန်ဖြစ်၍ ရွံ့၊ ချိတ်၊ သို့မဟုတ် ဖယောင်းပေါ်၌ ဖိနှိပ်လိုက်မှ အမှန်အတိုင်း ဖတ်ရှုနိုင်လေသည်။ ဗိဿနိုးမှ ရွံ့တံဆိပ်တုံးသည် ခတ်နှိပ်ပြီးသော တံဆိပ်ဖြစ်၍ သရေခေတ္တရာ တံဆိပ်တုံးသည် ခတ်နှိပ်ရန် တံဆိပ်ဖြစ်၏။ ယင်းသရေခေတ္တရာ တံဆိပ်ကို စာသွားအမှန်အတိုင်း ဖတ်ရှုသည့်အခါ ရူပဝဒီဟူ၍ ရေးထိုးထားကြောင်း သိရပါသည်။ အက္ခရာအရေးအသားမှာ ဗိဿနိုးတံဆိပ်မှ အရေးအသားနှင့် မရှေးမနှောင်းဖြစ်ပေသည်။

ဟန်လင်း၌မူ ကုန်းအမှတ် ၁၂ မှ ၁၉၆၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလအတွင်းကပင် ကျောက်တံဆိပ်ပိုင်းကလေးတစ်ခုကို ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့၏။ လက်စွပ်ကွင်း၍ဝတ်သော ဘဲဥပုံကျောက်ပြားငယ်ငယ်ဖြစ်၍ ပယင်းရောင်တောက်နေသည်။ ဤတံဆိပ်မှာကား သရေခေတ္တရာတံဆိပ်ကဲ့သို့ ခတ်နှိပ်ရန်အတွက် ရေးထွင်းထားခြင်းမဟုတ်ပဲ စာလုံးများ ဖောင်းကြွအောင် ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် စာတန်းကို ပြောင်းပြန်ဖတ်ရန်မလိုပဲ ပကတိအတိုင်း ဖတ်ရလေသည်။ စာလုံးများမှာ ပေါ်ပေါ်လွင်လွင်ရှိသော်လည်း အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝသောအမည်ကို မဖော်နိုင်ပါ။ စာတန်းကို “ ဒယာဒါနံ ”၊ “ ဒယိဒိနံ ”၊ “ ဒယိဒိတံ ” စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး ဖတ်ရှုနိုင်လေသည်။

ဗိဿနိုးမှ ရွံ့တံဆိပ်တစ်ခုမှလွဲ၍ အခြားမည်သည့် ကမ္ပည်းစာမှ မတွေ့ရပါ။ သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတွင်မူ အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော ယခင်တွေ့ပြီး ကျောက်စာများအပြင် နောက်ထပ်ကျောက်စာနှစ်ချပ်စီ ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့၏။

သရေခေတ္တရာမှ ကျောက်စာနှစ်ချပ်မှာ အောက်ပါတို့ဖြစ်သည်။

ရွှေတံခါးမြို့ပေါက်အဝင်၌ မူလစိုက်ထူထားသော ကျောက်စာ၊ စာကြောင်းရေ ၂၈ ကြောင်းခန့်ပါရှိ၏။ သို့သော် ကျောက်ချပ်၏ မျက်နှာအလယ်ပိုင်းမှာ ပျက်စီးကွာကျသွားပြီဖြစ်၍ စာကြောင်းများ၏ ဝိယာအစွန်းပိုင်းများသာ ကျန်ရှိတော့၏။ ယင်းစာတန်းများသည်လည်း လွန်စွာပြုန်းတီးမှေးမှိန်နေသဖြင့် လက္ခဏာအစွန်းအောက်ပိုင်း စာကြောင်း ၇ ကြောင်းမှ အစိတ်အပိုင်းတို့ကို အောက်ပါအတိုင်း ဖတ်ရှုနိုင်သည်။

- ပထဝိပွဘာသော တံတံန
- အပေတယံ စက္ခုမ ဧက
- ဝိဗုတ္တိယာ ဣမံသော
- အနာထဝိ
- သာဒေဝတာ ဘဂဝံန္တံ ဂါထာယအ
- အတ္တသမ္မာပ နိ ဓိစ ဧတံမင်္ဂလ မုတမံ
- ဇာနိကမ္မာနိ ဧတံမင်္ဂလမု

အထက်ပါ စာကြောင်း ၇ ကြောင်းတွင် မောရသုတ်နှင့် မင်္ဂလသုတ်ဂါထာတော်များ ပါဝင်လေရာ ကျောက်ချပ်တစ်ချပ်တွင် ပရိတ်ကြီးပါဠိတော်မှ သုတ်စဉ် လေးခုထက်မနည်း ရေးထိုးထားကြောင်း ခန့်မှန်းရပါသည်။ အက္ခရာအရေးအသားကို ထောက်ရှု၍ ၅ ရာစုမှ ၆ ရာစု အရေးအသားများဖြစ်၍ ခင်ဘကုန်းမှ ရွှေပေချပ်များနှင့် တစ်ခေတ်တည်းဖြစ်ကြောင်း သိသာ၏။

သရေခေတ္တရာမြို့ရိုး၏ အနောက်မြောက်ထောင့်၊ ကုန်းရိုးရွာအနီးရှိ မြို့ဝင်ပေါက်မှ တွေ့ရသော ကျောက်စာ။ ဤကျောက်စာတွင် ပါဠိစာကြောင်း ၄ ကြောင်းပါရှိ၍ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

သိဒ္ဓံယက္ခီ (ဆီ) ဝေါဟုရံဝါသဂ္ဂေသုဝါ

ယံရတနံပနီတံ န

အတ္တိတထာဂတေန ဣဒံပိဗုဒ္ဓေရတနံ

ပနီတံ ဝေတေန သစ္စေန သု တု

ယာနိဓ ဘူတာနိ နိဘုဗ္ဗာနိဝါ

ယာနိဝါ အန္တလိက္ခေ တထာဂတံ

ဒေဝမနုဿုဇိတံ

..... သင်္ဂ္ဂနမဿာမိ

ကျောက်ပြားမှာ တစ်ပိုင်းကျိုးဖြစ်ဟန်တူ၍ မူလက အောက်ပိုင်းတွင် စာကြောင်းအဆက်များ ရှိသေးသည်ဟု ထင်ရပါသည်။ ယခု ဖတ်ရှုရသည်မှာ ရတနသုတ် ပရိတ်တော်မှ ကောက်နုတ်ချက်ဂါထာများ ဖြစ်ပါသည်။ အက္ခရာအရေးအသား ခေတ်အပိုင်းအခြားအားဖြင့် ၅ ရာစုမှ ၆ ရာစုအတွင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ခန့်မှန်းရပါသည်။

သရေခေတ္တရာမှ ယင်းနောက်တွေ့ကျောက်စာနှစ်ချပ်သည် သရေခေတ္တရာကမ္မည်းစာ အရေးအသားနှင့်ပတ်သက်၍ အရေးပါသော အထောက်အထားတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပေသည်။ ယခင်က ပါဠိတော်ကောက်နုတ်ချက်များကို ရွှေပြား၊ ငွေပြားများပေါ်တွင် ရေးထိုးထားသည်ကိုသာ တွေ့ရ၏။ ဘောဘောကြီးမှ ကျောက်တုံးငယ်ငယ်တစ်ခုတွင် ပါဠိစာကြောင်း သုံးကြောင်း ပါရှိသော်လည်း ယခုလို ကျောက်ပြားကြီးများပေါ်တွင် စာတန်းရှည်များ ရေးထိုးခြင်းကို ပထမဆုံးအကြိမ် တွေ့ရှိရခြင်းဖြစ်၏။ ယင်းပါဠိတော်ကျောက်စာ နှစ်ချပ်နှင့် ယခင်တွေ့ရှိပြီး ကျောက်စာ၊ ရွှေပေစာ၊ ငွေပေစာတို့ကို ပေါင်းရုံး၍ သုံးသပ်သည်တွင် ပျူဘာသာဖြင့် ကမ္မည်းစာအများအပြားတွင် ဗြာဟ္မီအက္ခရာဖြင့် ကြားညှပ်စာကြောင်းများ ထည့်သွင်းလေ့ရှိကြောင်း တွေ့ရ၏။ ဗြာဟ္မီအက္ခရာမပါသော ကမ္မည်းစာများမှာ အုတ်ခွက်စာနှင့် ငွေပြား၊ ရွှေပြားအချို့သာလျှင် ဖြစ်၏။ ပါဠိစာ ရေးထိုးထားသော ကျောက်ချပ်နှင့် ရွှေပြား၊ ငွေပြားတိုင်းတွင် မူကား ကြားညှပ် ဗြာဟ္မီအက္ခရာ စာကြောင်းများ မပါသည်ကို ကောက်ချက်ချနိုင်ပါသည်။

ဟန်လင်းမှ နောက်တွေ့ကျောက်စာနှစ်ချပ်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

ဟန်လင်းမြို့တွင်း နန်းတော်ရာ၏ မြောက်ဘက် ၂ ဖာလုံအကွာတွင် တွေ့ရသော ပျူကျောက်စာ။ ကျောက်ချပ်ကြီးတွင် ရေးထိုးထားသော စာတန်းများမှာ အလျား ၅၃ လက်မအထိ ရှည်လျား၍ စာကြောင်း ၇ ကြောင်း (၆ ကြောင်းနှင့်တစ်ဝက်) အစာဆုံး ပြည့်စုံစွာ ရှိပေသည်။ ပျူစာတန်းများအကြားတွင် ဗြာဟ္မီအက္ခရာများ ညှပ်၍ ရေးထိုးထားလေသည်။ ပျူကမ္မည်းစာ အရေးအသားကို ပုဂံခေတ်အထိသာ နောက်ဆုံးတွေ့ရ၍ ဘာသာစကားမှာလည်း ကာလကြာမြင့်စွာကပင် တိမ်ကောပျောက်ကွယ်ခဲ့ပြီးဖြစ်ရာ၊ ရာဇကုမာရ် (မြစေတီ) ကျောက်စာ၌လာသော ပျူဘာသာ ဝေါဟာရများမှအပ

အခြားစကားလုံးများ၏ အဓိပ္ပာယ် ဖော်ထုတ်ရန် မအောင်မြင်နိုင်သေးချေ။ ထို့ကြောင့် ဤ ဟန်လင်း ပျူ ကျောက်စာကြီးတွင်လည်း ဘွဲ့အမည်များမှလွဲ၍ မည်သည့်အကြောင်းရပ်ကို ရေးထိုးမှတ်တမ်းတင်ထားကြောင်း မသိသာပါ။ ကျောက်စာအစတွင် “ သိဒ္ဓ (မ) ” ဟူသော စကားလုံးနှင့် စာကိုယ်တွင် “ ဂြီတြိဝိဂြမ ” အမည်နှစ်ကြိမ် “ ဝးမ ” အမည်နှစ်ကြိမ် ပါရှိသည်ကိုသာ သေချာစွာ ဖတ်ရှုနိုင်၏။ ကျောက်စာ၏ အဓိပ္ပာယ်အကြောင်းခြင်းရာကို မဖော်ထုတ်နိုင်သေးသော်လည်း အဆိုပါ ဘွဲ့အမည်များ ပါဝင်သည်ကို ထောက်၍ သရေခေတ္တရာသမိုင်းနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိကြောင်း သိသာလေသည်။ သရေခေတ္တရာ မှ ကျောက်အရိုးအိုးများတွင် ဝိကြမ မင်းဆက် မင်းဘွဲ့သုံးရပ်ကိုလည်းကောင်း၊ ကျောက်ရုပ်ပွားတော် စမ္မံပတ်လည်မှ သက္ကတပျူကျောက်စာမှ “ ဇယစန္ဒြဝါမန် ” ဘွဲ့မည်ကိုလည်းကောင်း၊ ဗောဓိပင် ငွေကြုတ်ပတ်လည်မှ “ ဂြီပြတဝါမ ” အမည်ကိုလည်းကောင်း တွေ့ရှိပြီးဖြစ်သည့်အလျောက် ဟန်လင်းပျူ ကျောက်စာမှ ဘွဲ့မည်များသည် သရေခေတ္တရာနှင့်ခေတ်ပြိုင် မှည့်ခေါ်သုံးစွဲသောအမည်များဖြစ်သည်ဟု ယူဆနိုင်၏။

ကမ္ပည်းစာ အရေးအသားနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဟန်လင်းကျောက်စာကို သရေခေတ္တရာမှ သူရိယဝိကြမ ဆွေမျိုး အရိုးအိုးအောက်ပိုင်း (ဖင်ပိုင်း) မှ ကျောက်စာနှင့် နှိုင်းယှဉ်နိုင်ပေသည်။ မစ္စတာ ဘလက်ဒင်က သူရိယဝိကြမ ဆွေမျိုး၏ အရိုးအိုးပတ်လည် ပျူစာကို ၇ ရာစု (၆၇၃ ခုနှစ်) အရေးအသားဟု ခန့်မှန်းထား၏။ ယင်းခန့်မှန်းချက်ကို လက်ခံနိုင်စေကာမူ အရိုးအိုးဖင်ပိုင်းမှ ကမ္ပည်းစာကို တစ်ချိန်တည်းရေးထိုးသော ခေတ်ပြိုင်အရေးအသားဟု မယူဆနိုင်ချေ။ အရိုးအိုးပတ်လည်စာတန်းများသည် ရာဇကုမာရ် (မြစေတီ) ကျောက်စာအရေးအသားနှင့် ပိုမိုနီးစပ်သည်။ ရခွဲများနှင့် ဣသရ (လုံးကြီးတင်) အက္ခရာကို ရှည်ရှည်မရေးဆွဲချေ။ ဗြာဟ္မီအက္ခရာအောက်ဆင့် ရေးထိုးခြင်းလည်း မပါရှိချေ။ အရိုးအိုး ဖင်ပိုင်းမှ စာကြောင်းများတွင် ရခွဲနှင့် ဣသရတို့ကို ရှည်ရှည်ရေးဆွဲထားကာ စာတန်းများအကြား၌ ဗြာဟ္မီအက္ခရာများ ညှပ်ရေးထားသည်။ ထို့ထက်ထူးခြားသော အချက်တစ်ရပ်ကို ဆင်ခြင်အပ်သည်မှာ အရိုးအိုးများတွင် စာတန်းတို့ကို အိုးပတ်လည်၌ ဖတ်ရှုရန်ရေးထွင်းထားသဖြင့် ထိုထက်ရှည်လျားသော ကျောက်စာကို အရိုးအိုး သာမန်အနေအထားအတိုင်း တည်ထားသည်အခါ မတွေ့မြင်နိုင်သော အောက်ခြေဖင်ဖက်တွင် ထင်မရေးထိုးခြင်း မပြုတန်ရာ။ သူရိယဝိကြမ ဆွေမျိုး၏ အရိုးအိုးအောက်ပိုင်းစာများကို စေ့ငစွာ လေ့လာပါက ထင်ထင်ရှားရှားမြင်ရသော စာတန်းရှည် ၇ ကြောင်း၏ အထက်နှင့် အောက်တွင် တစ်ပိုင်းတစ်ပြတ်ဖြစ်နေသော ပျူအက္ခရာများကို တွေ့နိုင်လေသည်။ ထို့အပြင် စာတန်းရှည်ကြီးများ၏ အစွန်းနှစ်ဖက်တွင် ကွက်လပ်အနည်းငယ်မျှမကျန်ပဲ စာသားများ အဆက်ရှိနေဟန်ကို တွေ့နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ဤဖင်ပိုင်းမှ စာတန်းများသည် ရှေးဦးစွာ ကျောက်တုံးကြီးတစ်ခုပေါ်တွင် ရေးသားထွင်းထုပြီးရှိနေနှင့်ဟန်တူ၏။ ယင်းကျောက်တုံးကို အရိုးအိုးပြုလုပ်ရန် ဆစ်လိုက်သည့်အခါတွင် ကျောက်စာ၏ အထက်အောက်နှင့် ဘေးစွန်းများမှ စာသားများသည် ဖင်ပိုင်း စက်ပိုင်းပုံ ဆစ်လုပ်ရာ၌ပါသွားခြင်း ဖြစ်ချေမည်။ သို့ဖြစ်လေရာ ယင်းကျောက်စာသည် အရိုးအိုးပတ်လည်စာတန်းထက် ရှေးကျသည်ဟု ယူဆနိုင်၏။ ဤတွင် အလားတူကျောက်စာဖြစ်သော ဟန်လင်း ပျူကျောက်စာချပ်ကြီးသည်လည်း ၇ ရာစုထက် စောမည်ဟု ခန့်မှန်းရပါသည်။

ဟန်လင်းမှ နောက်တွေ့ပျူကျောက်စာတစ်ချပ်မှာ ဟန်လင်းမင်းရွာကုန်းရှိမောင်အောင်ငြိမ်းမြို့အတွင်း ရေတွင်းဘေးမှရသော ကျောက်ပြားဖြစ်သည်။ “ သိဒ္ဓ ” အစချီ ပျူစာတစ်ကြောင်းနှင့် ထိုအောက်၌ ဗြာဟ္မီအက္ခရာစာတစ်ကြောင်း ပါရှိသည်။ ပျူစာမှာ လူအမည်များ ရေးထိုးထားသည်ဟု ယူဆ၏။

ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်းများကို သုတေသနပြု၍ ခေတ်ပိုင်းခြားရာတွင် ကမ္ဘာ့စာအရေးအသားများသည် အခိုင်လုံဆုံးဖြစ်သော အထောက်အထားဖြစ်၏။ သို့သော် သတ္တရာဇ် တိတိကျကျမပါသော ကမ္ဘာ့စာများသာ တွေ့နိုင်သည့် ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်ကို ခေတ်ပိုင်းခြားရာ၌ ရေဒီယိုကာဘွန်ဓာတ်စမ်းသပ်တွက်ချက်နည်းကို အထောက်အကူ ရယူနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗီဇနီး အဆောက်အအုံသုံးခုမှ သစ်သားတိုင်များ မီးလောင်ကျွမ်းရာမှ ကြွင်းကျန်နေသော မီးသွေးတို့ကို ဓာတ်ခွဲစမ်းသပ်စေခဲ့ပါသည်။ ဤနည်းတူ သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းမှ မီးသွေးများကိုလည်း ဓာတ်ခွဲတွက်ချက်ကြည့်ရန် စီစဉ်လျက်ရှိပါသည်။ ဗီဇနီး အမှတ် ၂ အဆောက်အအုံမှ မီးသွေးများကို Isotopes Inc., New Jersey, U.S.A. တွင် ဓာတ်ခွဲစမ်းသပ်၍ နှစ်ပေါင်း ၁၉၅၀ ခန့်မျှ ကြာမြင့်ပြီဖြစ်ကြောင်း သိရှိရသည်။ အမှတ် ၉ နှင့် ၁၁ အဆောက်အအုံတို့မှ မီးသွေးများကို Institute of Nuclear Sciences, New Zealand တွင် ဓာတ်ခွဲစမ်းသပ်ရာ အမှတ် ၉ မှ မီးသွေးများသည် နှစ်ပေါင်း ၁၈၈၀ နှစ် ကြာမြင့်၍ အမှတ် ၁၁ ကုန်း၏ မြေလွှာ နှစ်လွှာမှ မီးသွေးနမူနာ နှစ်မျိုးအနက် တစ်မျိုးမှာ နှစ်ပေါင်း ၁၆၅၀ နှင့် အခြားတစ်ခုမှာ နှစ်ပေါင်း ၁၇၂၅ နှစ် ကြာပြီဖြစ်ကြောင်း သိရှိရ၏။ ယင်းသို့ဖြင့် ဗီဇနီးအဆောက်အအုံများသည် ၁ ရာစုမှ ၃ ရာစုကျော်ကျော် ၄ ရာစု အစခန့်ကာလအတွင်း၌ အသီးသီး ဆောက်လုပ်အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း ခန့်မှန်းရပါသည်။

အထက်ဖော်ပြပါ ယဉ်ကျေးမှုအထောက်အထားများကို ခြုံ၍ ဆင်ခြင်သုံးသပ်သည်ရှိသော် ယူလူမျိုးများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အောက်ပါအတိုင်း ကောက်ချက်ချရပေသည်။

ယူလူမျိုးများသည် ၁ ရာစုခန့်ကပင် ဗီဇနီး၊ ဟန်လင်းနှင့် သရေခေတ္တရာဒေသများတွင် အခြေစိုက်နေထိုင်လျက် ရှိကြပြီဖြစ်၏။

ထိုအခါမှပင် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းယဉ်ကျေးမှုများ ပျံ့နှံ့လာခဲ့ရာ ရှေးဦးစွာ ဗီဇနီးမြို့ကို စတင်တည်ထောင်ခဲ့ကြ၏။ ထိုနေရာတွင် ရုပ်တု၊ ဆင်းတု ကိုးကွယ်ခြင်းမပြုသော ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်းတစ်ရပ်က သာသနာပြုခဲ့ဟန်တူ၏။

သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းမြို့သည်လည်း ဗီဇနီးနှင့် မရှေးမနှောင်းစတင်ထွန်းကားခဲ့၏။

သို့သော် ဗီဇနီးသည် ၄ ရာစုတွင် ပျက်သုဉ်းခဲ့၍ ဗုဒ္ဓသာသနာသည် သရေခေတ္တရာ၌ ပိုမိုထွန်းကားလာလေသည်။ သရေခေတ္တရာသည် ၈ ရာစုခန့်အထိ တည်တံ့ခဲ့၍ ဝတ္ထုပစ္စည်းအထောက်အထားများအရ ဟန်လင်းသည် သရေခေတ္တရာနှင့် မရှေးမနှောင်းပင် ပျက်သုဉ်းခဲ့ရဟန်တူ၏။ ဟန်လင်း၌ သရေခေတ္တရာကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓသာသနာ မထွန်းကားခဲ့သည်မှာ သေချာသည်။

ယခု ဆောင်ရွက်ဆဲဖြစ်သည့် သရေခေတ္တရာနှင့် ဟန်လင်းတူးဖော်မှုအပြင် သိပ္ပံနည်းကျသော သုတေသန လုပ်ငန်းများ ပြီးစီးသောအခါ ယူယဉ်ကျေးမှုနှင့် သက်ဆိုင်သော အထောက်အထားများ ပိုမိုပြည့်စုံစွာ ရရှိဦးမည်ဟု ယုံကြည်ပါသည်။

အညွှန်းကျမ်းများ

- ၁။ Annual Report of Archaeological Survey of India, Government of India, New Delhi, 1910, p. 121.
- ၂။ Ibid., p. 121.
- ၃။ Ibid., 1929 - 30, p. 182. Inscriptions of Burma, Portfolio IV Plate 356 b.
- ၄။ C.O. Bladgden, " The Pyu Inscriptions ", Journal of the Burma Research Society, Vol. VII, p.37.
- ၅။ Inscriptions of Burma, Portfolio IV, plate 354 d.
- ၆။ Ibid., Plate 355 a.
- ၇။ Ibid., Plate 354 c.
- ၈။ Ibid., Plate 354 a.
- ၉။ Ibid., Plate 354 b.
- ၁၀။ Ibid., Portfolio V. Plate 570b.
- ၁၁။ Annual Report of Archaeological Survey of India, Government of India, New Delhi, 1911-12, pp. 141 - 142.
- ၁၂။ Ibid., 1928., pp. 128, 145. Inscriptions of Burma, Portfolio IV, Plate 356 a.
- ၁၃။ မြန်မာပြည်ကျောက်စာဌာန နှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာ၊ အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ၁၉၃၈-၃၉၊ စာမျက်နှာ ၁၂-၂၂။
- ၁၄။ Annual Report of Archaeological Survey of India, New Delhi, 1926-27, pp. 175-6.
- ၁၅။ Ibid., p.180.
- ၁၆။ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန၊ ဓာတ်ပုံအမှတ် ၂၈၆၆ - ၂၈၆၇။
- ၁၇။ Annual Report of Archaeological Survey of India Government of India New Delhi, 1928 - 29, pp. 108-9
- ၁၈။ Ibid., 1910-11, p. 90.
- ၁၉။ Ibid., 1910-11. p. 93.
ဦးမြ၊ ရှေးဟောင်းအုတ်ခွက်ရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၊ ဒုတိယတွဲ၊ ပုံအမှတ် ၁၇ (က)၊ ၃၅၊ ၆၀ (က)၊ (ခ)၊ (ဂ)၊ (ဃ)၊ ၆၁ (က)။ ၂၀။
- ၂၀။ မြန်မာပြည် ကျောက်စာဌာနနှစ်ချုပ် အစီရင်ခံစာ၊ အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ၁၉၁၅၊ စာမျက်နှာ ၈ - ၁၀။ Annual Report of Archaeological Survey of India, Government of India, New Delhi, 1901, p. 120. Inscriptions of Burma, Portfolio IV, Plate 375a.
- ၂၁။ Annual Report of Archaeological Survey of India, Government of India, New Delhi, 1929-30, pp. 152-3, 182. Inscriptions of Burma, Portfolio IV, Plate 357b.